

Taktiksel Kentleşme ve Kentsel Açık Alan Arakesitinde Müşterek Mekân: Kartal Meydan Parkı Örneği

*

Büşra Ertaş¹

ORCID: 0000-0002-9696-671X

Asena Kübra İmren³

ORCID: 0000-0002-0202-1513

Begüm Cebeci⁵

ORCID: 0000-0002-4723-7537

Gamze Sarı²

ORCID: 0000-0001-5437-4575

Selen Öztürk⁴

ORCID: 0000-0002-6064-9886

İhsan Tutuk⁶

ORCID: 0000-0003-2373-312X

Öz

Kentsel açık alanların taktiksel kentleşme uygulamaları ile müşterekleşme sürecinin değerlendirilmesi üzerine olan bu çalışmanın amaçları; kentleşmeye bağlı olarak değişen kentsel ihtiyaçların karşılanmasında taktiksel kentleşme yaklaşımını incelemek, kolektif üretim sonucunda mekânsal algının değişim sürecini müşterek mekân çerçevesinde değerlendirmek ve yaklaşımın kentsel açık alanlarda uygulanmasına yönelik literatüre girdi sağlamaktır. Çalışmada, artan nüfus ve yapılaşmayla önem kazanan kentsel açık alanları taktiksel kentleşmenin nasıl etkilediği, Kartal Meydan Parkı'nın diğer açık alanlara göre farklılıkları ve alanın mevcut sorunlarına taktiksel kentleşmenin çözüm olup olmayacağı incelenmiştir. Belirlenen temel parametreler üzerinden toplum-kent-çevre ilişkileri ve kentsel açık alanların müşterek mekâna hangi ilkelerle dönüşebileceği sorgulanmıştır. Çalışmanın yöntemi, yapılan literatür çalışmaları ile kentsel açık alanın taktiksel kentleşme olarak değerlendirilmesine yönelik kriterlerin tanımlanması, seçilen alanın bu kriterlere göre fiziki boyut, mekânsal analizler, insani boyutta nitel gözlemlerle değerlendirilmesi ve geçici yaklaşımların mekân kalıcı biçimde müşterekleştirilmesine yönelik taktiksel kentleşme uygulama örneklerinin oluşturulan müşterek mekân kategorilerine göre incelenmesidir. Bu çalışma kapsamı ve sonuçlarıyla, kentsel açık alanların planlanmasında taktiksel kentleşmenin bir araç olarak kullanılabilmesi, daha yaşanılabilir mekânların tasarlanması için açık alanlara yaklaşımı, toplumsal farkındalık ve bilincin oluşturulmasında müşterek mekân etkisinin anlaşılması açısından veri olarak değerlendirilebilir niteliktedir.

Anahtar Kelimeler Kentsel açık alan, müşterek mekân, taktiksel kentleşme.

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Bölge Planlama Programı. E-mail: bus.ertas34@gmail.com

² Gebze Teknik Üniversitesi, Bina Bilgisi Programı. E-mail: gamze.gsari@gmail.com

³ Gebze Teknik Üniversitesi, Bina Bilgisi Programı. E-mail: asenakubraimren@gmail.com

⁴ Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü E-mail: selenzt11@gmail.com

⁵ Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü e-mail: begumcebeci17@gmail.com

⁶ Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Programı. E-mail: ihsantutuk42@gmail.com

Common Space at the Intersection of Tactical Urbanization and Urban Open Space: The Case of Kartal Meydan Park

*

Büşra Ertaş⁷

ORCID: 0000-0002-9696-671X

Asena Kübra İmren⁹

ORCID: 0000-0002-0202-1513

Begüm Cebeci¹¹

ORCID: 0000-0002-4723-7537

Gamze Sarı⁸

ORCID: 0000-0001-5437-4575

Selen Öztürk¹⁰

ORCID: 0000-0002-6064-9886

İhsan Tutuk¹²

ORCID: 0000-0003-2373-312X

Abstract

This study is an attempt to examine the tactical urbanization approach in meeting urban needs emerging from urbanization; to evaluate the shift in spatial perception due to collective production, and to provide input to the literature on the implementation of the approach in urban open spaces. In the study, how tactical urbanization affects urban open spaces, the differences of Kartal Square Park compared to other open spaces, and whether tactical urbanization can be a solution to the existing problems of the area have been examined. The principles of society-city-environment relations and the transformation of urban open spaces into common spaces are questioned through the determined basic parameters. The employed method is to define the criteria according to the literature and to evaluate the selected area with respect to physical size, spatial analysis, human dimension's qualitative observations, and the analysis of tactical urbanization examples for permanent commoning of the space according to common area categories. This study provides inputs to the use of tactical urbanization as a tool in the planning of urban open spaces, the open space approach to design more livable spaces, and the understanding of the common space impact in the creation of social awareness and consciousness.

Keywords: Urban open space, common space, tactical urbanization.

⁷ Yıldız Technical University, Regional Planning Program. E-mail: bus.ertas34@gmail.com

⁸ Gebze Technical University, Building Information Program. E-mail: gamze.gsari@gmail.com

⁹ Gebze Technical University, Building Information Program. E-mail: asenakubraimren@gmail.com

¹⁰ Gebze Technical University, Department of City and Regional Planning. Email: selenzt11@gmail.com

¹¹ Gebze Technical University, Department of City and Regional Planning. E-mail: begumcebeci17@gmail.com

¹² Gebze Technical University, City and Regional Planning Program. E-mail: ihsantutuk42@gmail.com

Giriş

Kent, nüfus ve yapılaşmanın artmasına bağlı olarak sürekli değişmektedir. Bu değişimden etkilenen kentlilerin daha sağlıklı ve barışçıl ortam sağlamak, sosyal ve fiziksel anlamda varlığına devam edebilmek için kentsel çevreye uygun yaşam biçimleri üretmesi gerekmektedir. Bu noktada farklı zemin ve yüzey çeşitlerine sahip ancak kapalı bir mekân tanımlamayan kentsel açık alanlar, fiziksel, sosyal ve ekonomik bakımdan fayda sağlayan özellikleriyle önem kazanmaktadır.

Kentleşme olgusu kentsel açık alanların işlevsiz ve toplumun erişimini kısıtlayan alanlara dönüşmesine neden olmaktadır. Bu durum, yoğunluğu ve işlevleri açısından dengesiz, sağlıksız, kentsel yaşamı olumsuz etkileyen günümüz kentlerinde görülmektedir. 2050 yılına kadar %68'ini kentsel alanların oluşturacağı (United Nations Population Fund [UNFPA], 2019), öngörülen dünya nüfusu da düşünüldüğünde konvansiyonel planlama anlayışının yerini kentsel açık alanların potansiyellerine ve kullanıcılarını önemseyen yenilikçi yaklaşımlara bırakmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Yenilikçi kentsel müdahale yaklaşımları; yerel, kısa süreli, düşük riskli ve gerçekçi olmanın yanında oldukça düşük maliyetli uygulamalarıyla toplumun farklı kesimlerinin bir arada sosyalleşebildiği, eğitici, güvenilir yaşam ortamları amaçlamaktadır. Bu amaçlara sahip kentsel müdahalelerden biri olan taktiksel kentleşme yaklaşımı, kentsel açık alanlardaki mekân kullanımına yönelik kent kullanıcısı-mekân etkileşimini artırmak için önemli bir araçtır. Bu bağlamda kent içi katılımçılık esaslı bu müdahale, genellikle kolektif bir üretim sonucu meydana gelmektedir. Böylece insanlar ortak alanda, paylaşılan kimlikleri, alışkanlıkları ve çoğu zaman değerleriyle birlikte karakterize edecekleri ortak bir kültür yaratarak mekânsal algılarının farklılaşmasını sağlamaktadır. Farklılaşan bu algıyla kendi içerisinde önemli kuralları veya gelenekleri olan ve bunları farkındalıklarla çeşitlendiren müşterek mekânlar oluşmaktadır. Kent kullanıcılarının sosyokültürel yapılanmasına doğrudan katkı sunma potansiyeline sahip olan müşterek mekânlar, ortak bilinç ve aidiyetlik olgularını geliştirerek mekân kullanımına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu makalenin amacı, kentleşme olgusuna bağlı olarak değişen kentsel ihtiyaçların karşılanması noktasında taktiksel kentleşme yaklaşımının incelenmesi ve bu yaklaşıma bağlı kolektif üretim sonucunda mekânsal algının değişim sürecinin müşterek mekân çerçevesinde değerlendirilerek yaklaşımın kentsel açık alanlarda uygulanmasına yönelik literatüre girdi sağlamaktır. Bu

bağlamda taktiksel kentleşme yaklaşımının kentsel açık alanlarda belirlenen parametrelerle uygulanabilirliğini ve mekân algısının değişimine yönelik potansiyellerini belirlemek için örnek alan olarak İstanbul Kartal Meydan Parkı seçilmiştir. Bu örneğin seçilmesinde;

- Kartal Meydan Parkı ve çevresinde farklı fonksiyonlarda kentsel kullanımlarının bulunması ve farklı ulaşım alternatiflerine erişilebilir olması açısından ideal bir konuma sahip olması,
- Mevcut alanın sürekli olmayan fakat ihtiyaç halinde geçici kullanımların gözlemlenmesine bağlı olarak taktiksel kentleşmenin izlerini taşıması (kitap fuarları etkinlikleri, 19 Mayıs kutlamaları, sosyal topolanma, konserler) (Şekil 1),
- Kentli ihtiyacı karşılayacak işlevsel yeterliliğin olmaması önemli görülmüştür.

Konser (İBB Beyaz Masa, 2012)

Gösteri (İBB Beyaz Masa, 2012)

Etkinlik (Ahilik Haftası Kartal'da Kutlandı, 2012, 26 Haziran)

Sosyal (İBB Beyaz Masa, 2013)

Oyun (İBB Beyaz Masa, 2013)

Günlük (İBB Beyaz Masa, 2013)

Günlük (Kartal Belediyesi, 2015)

Etkinlik (TAK Kondu Kartal Meydanında, 2015, 1 Temmuz)

Etkinlik (Kartal Meydanda Etkinlik, 2017, 26 Haziran)

Konser (30 Ağustos etkinlikleri, 2018, 30 Ağustos)

Sosyal (Kadınlar Kartal'da Haykardı, 2020, 28 Haziran)

Miting (TKP'nin Kartal Mitinginde Binlerce Kişi Bir araya Geldi, 2021, 1 Temmuz)

Kutlama (102.yıl 19 Mayıs Coşkusu Kartal'da Doyasıya Yaşandı, 2021, 19 Mayıs)

Sosyal (Eğitimsen, 2021, 19 Aralık)

Etkinlik (Kartal Kitap Fuarı Hakkında Bilgiler, 2022, 7 Haziran)

Sosyal (Kartal'da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Törenlerle Kutlandı, 2022, 23 Haziran) Etkinlik (Kartal'da Sarı Balonlar, Kansere Dikkat Çekmek İçin Gökyüzüne Uçtu, 2022, 16 Şubat) Kutlama (Kartal'da Trabzonspor'un Şampiyonluk Coşkusu Tavan Yaptı, 2022, 23 Mayıs) Kutlama (19 Mayıs Kutlamaları Başladı, 2022, 17 Mayıs) Konser (Kartal'da 19 Mayıs Coşkusu, 2022, 30 Haziran)

Şekil 1. 2012-2022 Yılları Arası Kartal Meydan Parkı Geçici Kullanımları

Bununla birlikte çalışmada ele alınan dünyada ve Türkiye'de deneyimlenen uygulamaların kentsel açık alanlara göre işlevsel açıdan ve uygulama sürecinin mekânsal etkilerinin incelenmesi müşterekleşme sürecine yönelik katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma öncelikle literatür araştırmaları doğrultusunda taktiksel kentleşme yaklaşımı tanımlanarak;

- Kentsel açık alanlarda nasıl değerlendirildiği ve mekânsal etkilerinin ne olduğu dünya ve Türkiye'den yirmi örnekle incelenmiş,
- Daha sonra bir kentsel açık alanda taktiksel kentleşmenin nasıl uygulanacağına yönelik kriter ve parametreler belirlenmiş,
- Ardından bir kentsel açık alanda uygulanan taktiksel kentleşme yaklaşımının insanların mekânsal algılarındaki değişim süreci müşterek mekân kavramı üzerinden belirlenen beş ilke ile ele alınarak açıklanmıştır.

Bir sonraki bölümde İstanbul- Kartal ilçesinde kentsel açık alan olarak belirlenen Kartal Meydan Parkı ele alınmış, belirlenen kriterler ve parametreler doğrultusunda analizler ve gözlem yöntemi ile mevcut durum aktararak taktiksel kentleşme uygulanmasına yönelik değerlendirilmiştir.

Daha sonraki bölümde ise Kartal Meydan Parkında yapılan analiz ve gözlemlere yönelik çıkarımlar taktiksel kentleşme yaklaşımı ve müşterek mekân açısından tartışılmıştır.

Taktiksel Kentleşme Yaklaşımı

Taktiksel kentleşme, kent sorunlarının iyileştirilmesinde küçük ölçekli, düşük maliyetli eylemler üreten ve mekânın şekillendirilmesinde geçici çözümler geliştirerek uzun vadeli değişimi kurgulayabilen bir süreçtir (Alisdairi, 2014; Berg, 2012; Camponeschi, 2010; Colinday, 2018; Dube, 2009; Lara-Hernandez ve Melis, 2018; Lydon ve Garcia, 2015; Purcell, 2008; Silva, 2016). Aynı

zamanda kentlerde kullanılabilir mekân ve araziler yaratması açısından yerel odaklı bir yenileme türü olarak tanımlanmaktadır (Derslandes, 2013; Marshall, Duvall ve Main, 2016). Kentsel mekânlarda estetiği iyileştirmesi, kentsel açık alanların çekiciliğini ve işlevselliğini geliştirmesi ve yaşanabilir mekânlarda elde etmek için de yardımcı araç olduğu ifade edilmektedir (Lydon ve Garcia, 2015; Talen, 2014). Aynı zamanda ölçeklenebilir ve izin alınmadan yapılabilir bir küresel hareket (Bermann ve Marinaro, 2014; Tavares, 2016) olma özelliği nedeniyle de kentsel tasarım ve planlama süreçlerinde önem taşımaktadır.

Günümüzde taktiksel kentleşme yaklaşımı, değişen kent dinamikleriyle beraber ortaya çıkan ekonomik sistemlere yönelik yeni bir arayış olması açısından kentlerin ihtiyaçlarına, yenilikçi eylemler uygulama potansiyeli ile dikkat çekmektedir (Németh ve Langhorst, 2014). Bu uygulamalarda taktiksel kentleşmenin ana aktörü, mekânın hem yaratıcısı hem de kullanıcısı olan bireylerdir. Fakat Spark (2019) ve Simpson (2015) bu konuda mahallelilerin, sivil toplum kuruluşlarının, çeşitli grupların, işletmelerin, varlıklarını iyileştirmek isteyen herhangi bir topluluğun ve yerel yönetim birimlerinin bir fiikle veya yeni uygulamalarla katılım sağlamasının da gerektiğini savunmaktadır.

Şekil 2. (Lydon ve Garcia, 2015) yararlanarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Bu bağlamda yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya aktörlerin bir arada ve paylaşımcı olarak katılması, mekânın deneyimlemesi ile eylemlerin hayata geçirilmesi konusunda önemlidir (Şekil 2). Bu durum, bireyleri “ortak fayda” olarak adlandırılan bir noktada buluşturarak, birlikte hareket edebilme yetkinliği kazandırmaktadır. Dolayısıyla, kentsel mekânları değiştirmek ve kullanıcıların ortak ihtiyaçlarını gidermekle birlikte toplumsal-kentsel entegrasyonu da sağlamaktadır.

Taktiksel Kentleşme Yaklaşımının Kentsel Açık Alana Göre İşlevsel ve Mekânsal Etkisinin Örnekler Üzerinden İncelenmesi

Taktiksel kentleşme uygulamaları birçok amaca ve işleve bağlı olarak farklı niteliklere sahip mekânsal etkiler yaratmaktadırlar. Bu etkiler, uygulanmış taktiksel kentleşme örnekleri üzerinden incelendiğinde, meydan (M), oyun alanı (OA), park alanı (PA), botanik bahçe (BA), su kenarı (SK), spor alanı (SA) ve pazar yeri (PY) olarak yedi kentsel açık alan türü içinde gözlemlenmektedir (Şekil 3). Örneklerin yer aldığı kentsel açık alan türü içinde sınıflandırılması, benzer niteliklere ve verilere sahip olumsuz kentsel açık alanların, bulunduğu bölgeyi kent içi sosyal ve fiziki ihtiyaçların karşılandığı güvenli müştereklere dönüştürebilecek potansiyel taktiksel kentleşme uygulamalarının anlaşılması bakımından önemlidir. Sınıflandırmada, birden fazla kentsel açık alan türünü tanımlayan örnekler de yer almaktadır. Bu bölümdeki incelemeler, sonraki bölümde (2.3) müşterek mekân değerlendirilmeleriyle de ele alınacaktır.

Dünyadan ve Türkiye’den incelenen 20 örneğin 5’i meydan olup çalışma, eğlence ve dinlenme alanları, ticari ve bisiklet kiralama birimleri işlevlerine sahiptir. Bu örnekler arasında, mekânın yeniden canlandırılması ve ticari birimlerle yerel kalkınmayı desteklemesi yönünde mekânsal etkileri olan Japonya’daki Tenri İstasyonu Cofufun Plazası, araç yolunun düzenlenerek güvenli alan oluşturan İstanbul’daki Zümrütevler Taktiksel Kentleşme Projesi, mevcut topoğrafyanın korunduğu eğlence alanlarının çocuk katılımcılar ile kentsel ağı kurduğu Brezilya’daki Praça da Árvore, halkın katılımının sağlanması için parklar ve yeşil alanlar tanımlayan İstanbul’daki Şişhane Park, mevcut kültürel mirasla ilişki kurarak farklı gruplar için yeşil ve karşılaşma alanları sağlayan Çin’deki Jade Bamboo Kültür Plazası bulunmaktadır. Örneklerden park alanları (7) içinde yeşil alanlar, kayak pisti, açık otoparklar, açık hava sineması, hobi bahçeleri, kentsel tarım, çalışma, eğitim, toplanma ve yürüyüş alanları işlevlerini içermektedir. Bu örnekler arasında ise atıl alanların dönüşümünü sağlayan İtalya’daki MacroLotto Zero Prato Oyun Alanı, kentlilere katılımcı bir yaklaşım kazandıran ABD’deki Railyard Park, kentsel mekânda sokak manzarası konfigürasyonu ve güvenli erişimi sağlayan Hindistan’daki Bir Yeşil Mil, farklı kullanıcı katılımına yönelik yerel işgücü ve işlevsel çeşitlilik sağlayan Venezuela’daki Cerra Mirador, mevcut tarihi miras alanlarıyla bağlantı ve aktivite çeşitliliği sağlayan Brezilya’daki Otobüs Terminali ve Kentsel Renovasyonu yer almaktadır. Toplanma alanları, kentsel donatılar ve etkinlik alanlarını içeren oyun alanı örnekleri (3) arasında; kentin

kaybolan alanları yeniden kazandırılan İspanya'daki Santa María Mazzarello Meydanı'ndaki Oyun Alanı, konut bölgesinde farklı dokusal alanlar yaratarak kamusal alan ihtiyacını gideren Çin'deki Spark Pavilyonu bulunmaktadır. Botanik bahçe (3) sınıfında ise kentsel tarım, eğitim alanları ve seralar yer almaktadır. Bu örnekler arasında da otopark alanlarının kent bahçesine dönüştüren ve geri dönüşüm materyallerinden bitki örtüsü oluşturmaya etki eden Çin'deki Urban Bloom; kentsel tarım eğitimlerin açılmasını sağlayan K-farm ve gönüllülük katılımıyla bakılan hobi bahçelerinin bulunduğu Meksika'daki El Terreno Ortak Bahçe yer almaktadır. Örneklerde su kenarı (3) tanımlayarak kent çeperlerinde düzenlemelerle su sporları için alan sağlayan ABD'deki Chicago Riverwalk, kolektif etkinlik alanı sağlayan Fransa'daki Pop-Up Park ve su kaynağının peyzaj potansiyeliyle yerel halkın katılımını teşvik eden Brezilya'daki Lagoa do Tabapuá'nın kentsel yeterliliği (Requalification Urbana da Lagoa from Tabapua Strength) bulunmaktadır. Ticari birimlerle kent bağlantıları sağlayan ve kamusal alan eksikliğini giderilmesi etkilerine sahip olan Çin'deki Jinjiang Bölgesi Yucheng Cadde Renovasyonu ve ABD'deki Bell Caddesi Green Park Renovasyonu Pazar yeri (2) örnekleri içinde yer almaktadır. Spor alanı (3) olan örneklerinde ise içerdiği işlevler dolayısıyla önceden ifade edilen Spark Pavilyonu, MacroLotto Zero Prato Oyun Alanı ve Chicago Riverwalk yer almaktadır.

MacroLotto Zero Prato Oyun Alanı Prato, İTALYA (Pintos, 2021)

1

Zümrütevler Taktiksel Kentleşme Projesi Maltepe, İSTANBUL

Jinjiang Bölgesi Yucheng Caddesi Renovasyonu Chengdu, ÇİN (Han, 2021)

2

Bell Caddesi Green Park Renovasyonu Seattle, ABD

Urban Bloom Shanghai, ÇİN (Wong, 2018)

3

Chicago Riverwalk Chicago, ABD

Tenri İstasyonu Cofufun Plazası Tenri, JAPONYA (Nendo, 2017)

4

Lagoa do Tabapuá'nın Kentsel Yeterliliği (Requalification)

Railyard Park Rogers, ABD (Pintos, 2021)

5

Spark Pavilyonu Shenzen, ÇİN (Han, 2021)

(Keşan, 2021)

(Seattle Department of Transportation, 2018)

(Alfred ve Company, Chicago Department of Transportation, Jacobs, Ross Barney Architects, 2016)

Urbana da Lagoa from Tabapua Strength Fortaleza, BREZİLYA (Pereira, 2021)

6

Santa María Mazareello Meydanı Oyun Alanı Peyzajı Valencia, İSPANYA (Coulleri, 2021)

7

Praça da Árvore Alto Santo Teresinha, BREZİLYA (Moreira, 2022)

8

K-Farm Hong-kong, ÇİN (Abdel, 2021)

9

Pop-Up Park Rouen, FRANSA (Pintos, 2019)

10

Cerro Mirador Bolivarian VENEZUELA Cumhuriyeti (Ott, 2019)

11

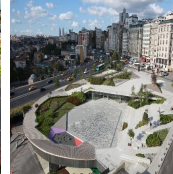
El Terreno Ortak Bahçe MEXICO CITY, MEKSİKA (Coulleri, 2021)

12

Otobüs Terminali ve Kentsel Renovasyonu São Luís, BREZİLYA (Moreira, 2021)

13

Şişhane Park İstanbul, TÜRKİYE (Gonzalez, 2019)

14

Jade Bambu Kültür Plazası Shenzhen, ÇİN (Urbanus, 2010)

15

One Green Mile Mumbai, HİNDİSTAN (Pintos, 2022)

16

17

18

19

20

Şekil 3. Taktiksel Kentleşme Uygulama Örnekleri

Bu uygulamalar bulunduğu kentte, katılımcılarının etkileşimi sağlanarak şekillenen ve devamında birbiriyle ilişkili işlevlere sahip, kentli varlığının sosyal anlamda canlı kalabildiği zengin alanlar oluşturmaktadır; kentsel açık alanlarda taktiksel kentleşme anlayışı ile potansiyel müşterek arakesitler yaratmaktadır.

Kentsel Açık Alanlarda Taktiksel Kentleşme Uygulamasının Değerlendirilmesinde Kriterlerin ve Parametrelerin Belirlenmesi

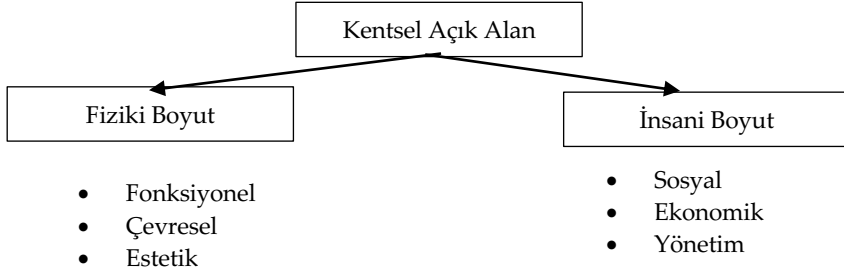
Lydon vd. (2012) ve Pfeiffer (2013) bir kentsel açık alanda yapılan kentsel müdahalelerin taktiksel kentleşme oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi beş temel ilkeye bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu beş temel ilke ise;

- 1- Kentsel mekânlarda doğrudan ve aşamalı bir değişime yönelik yaklaşım sunması,
- 2- Planlamanın karşılaştığı zorluklara yerel çözümler getirmesi,
- 3- Kısa vadeli ve gerçekçi beklentiler içermesi,
- 4- Düşük riskli ve olumlu sonuçlara ulaşılması,
- 5- Kent kullanıcıları arasındaki sosyal sermayenin ve kamu/özel kurumlar, kâr amacı gütmeyen/STK'lar ve onların bileşenleri arasındaki örgütsel yapıya sahip olmasıdır.

Fakat bu temel ilkeler doğrultusunda kentsel açık alanda taktiksel kentleşme uygulamalarının değerlendirilmesi üzerine kapsamlı bir çerçeve çizmek zordur. Çünkü taktiksel kentleşme uygulamalarının kentsel açık alanlardaki başarı/başarısızlığını belirlemek için kademeli bir süre içerisinde gözlemlemek ve değerlendirmek gerekmektedir. Bu kademeli süreci, kent sorunlarına yönelik birtakım geçici yerel çözümlerin kalıcılığını sağlaması açısından da merdiven benzetimiyle tanımlamak mümkündür (Gupta, 2019).

Kademeli sürece, kent kullanıcılarının ve aktörlerin katılarak uygulamalar aracılığıyla kent ihtiyaçlarına çözümler geliştirilmesi önemlidir. Bu nedenle örgütsel yapıda meydana gelebilecek herhangi bir değişiklik uygulamanın kademeli süre içerisindeki gözlem ve değerlendirmeler sonucunda elde edeceği başarı/başarısızlığını belirleyen göstergeleri etkilemektedir. Bu göstergelerle birlikte sonuçlara ulaşılması uzun vadeli senaryoların kurgulanmasında önemli olmasının yanı sıra iyi bir uygulama olması durumunda kalıcı değişimlere de başlangıç adımı olmaktadır. Dolayısıyla taktiksel kentleşme, kentsel açık alanların uygulama kapasitelerini değerlendirmekte ve geleceğe yönelik gelişmeler için bir ortam tasarlama hususunda önem kazanmaktadır. Bu noktada yapılacak ilk adım uygulamadan önce hedef ve parametrelerinin zaman, katılımcılar, gerçekçilik, aktörler ve yerel çözümleri içeren beş temel ilke doğrultusunda tanımlanmasıdır (Lak ve Kheibari, 2020). Bu kapsamda kentsel açık alanlarda taktiksel kentleşme yaklaşımına yönelik uygulamaların yerel çözümler sunabilmek, kısa sürede gerçekçi beklentileri karşılayabilmek ve değişen kent kullanıcılarının katılımını artırmak adına doğru bir he-

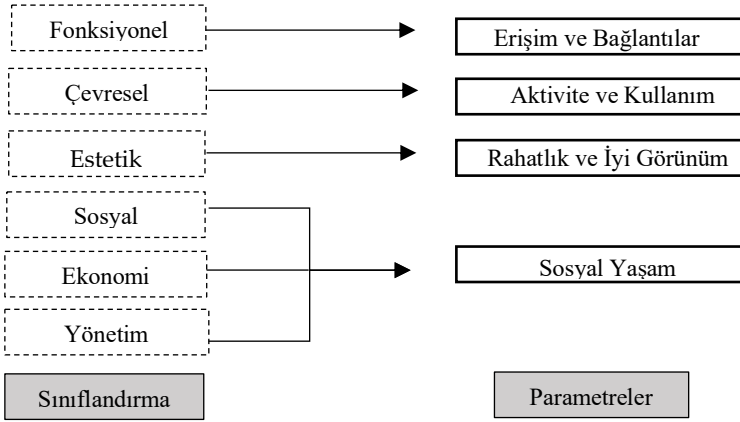
defte kapasitelerini belirlemek için hedef alan hem fiziki boyutta (fonksiyonel, çevresel ve estetik) hem de insani boyutta (sosyal, ekonomik ve yönetim) (Demeritt, 2009) değerlendirilmektedir. Bu iki boyut, kentsel açık alandaki taktiksel kentleşme uygulama özellikleriyle (uygulama türü, aktörler, halkın katılımı, esneklik ve materyaller) belirli noktalarda ilişkilidir (Lydon vd., 2015) (Şekil 4).

Şekil 4. Kentsel Açık Alanların Taktiksel Kentleşme Kapsamında Değerlendirmesi (Ewing, vd., 2006; Lak ve Kheibari, 2020 kaynaklarından yararlanarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Belirlenen hedef doğrultusunda bir kentsel açık alanın taktiksel kentleşme kapsamında değerlendirilebilmesi için de bazı parametreler ile ele alınmaktadır. Bu parametreler fiziksel ve insani boyut kategorisindeki alt sınıflandırmalara göre; erişim ve bağlantılar, aktivite ve kullanım, rahatlık ve iyi görünüm, sosyal yaşam olarak ifade edilmektedir (Smith ve Tejani, 2015) (Şekil 5).

Fiziksel boyutta *fonksiyonel kategorisinde* incelenen, “erişim ve bağlantılar” parametresi; taktiksel kentleşme yaklaşımının uygulanacağı alanın mevcut durumu ve kullanıcı hareketliliğinin bilinmesinde uygulama sürecine önemli katkı sağlamaktadır. Bu açıdan baktığımızda, dinlenme ve sosyal etkileşim için uygun kentsel açık alanlara yakın mıdır ve yürünebilir midir? Mevcut geçici-karma arazi kullanımlarında kentsel açık alanı bir örüntü içinde okunabilir midir? Bu alanlara erişim zor mudur ve kent içi ulaşım akslarına yakın mıdır? (Gehl, 2010) sorularıyla kentteki çok modlu ulaşım sistemlerinin, kent içi bağlantıların ve aktif hareketliliğin sürekliliğinin sağlanması için değerlendirilmektedir.

Şekil 5. Kentsel Açık Alanların Kategorilere Göre Taktiksel Kentleşme Olarak Değerlendirilme Parametreleri (Gehl, 2010; Whyte, PPS'in çalışmasını aktaran Gündoğdu ve Uğuz, 2020, s.318; Lak ve Kheibari, 2020; Smith ve Tejani, 2015 kaynaklarından yararlanarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Çevresel kategoride, “aktivite ve kullanım” parametresi ise kentsel açık alandaki hareket ve mekân kullanımına bağlı kullanıcı-mekân etkileşiminin mekânda nasıl algılandığının anlaşılması ve geçici kullanıma yönelik tasarım fikirlerinin (Löwstett, 2018) kullanışlı, aktif ve sürdürülebilir olması taktiksel kentleşme açısından önemlidir. Bu nedenle mekândaki çeşitli faaliyetlere insanlar yürüme, oturma, oyun oynama ve yemek yeme gibi aktivitelerle katılım sağlıyor mu? Kent kullanıcıları mekânda sosyalleşebiliyor mu ve mekân gün boyunca kullanılabilir mi? soruları aktivite ve kullanım parametresinin değerlendirilme ölçütleridir. *Estetik kategorisinde*, “rahatlık ve iyi görünüm” parametresi; mekân güvenilir midir? Kent kullanıcılarının rahat yürümesine engel unsurlar var mıdır? Mekânda kentsel açık alan ve yeşil alanlar mı yoksa araçlar mı daha baskındır? Mekân kent kullanıcılarını cezbetmekte midir? Tarihsel süreçte yaşanan önemli bir etkinin yansıması var mıdır? şeklinde toplumu daha fazla sosyal etkileşime teşvik etmesine yönelik çözümlerin geliştirilmesinde ve daha pratik malzeme seçimi ve kullanımı için açık alanlarda aidiyet duygusunu geliştirme fırsatı sunması olarak ele alınmaktadır.

İnsani boyutta *sosyal yaşam kategorisi* üç düzeyde değerlendirilmektedir. Ekonomik düzeyde düşük maliyetli müdahalelerle mevcut alanları canlandırması, sosyal düzeyde yerel aktörler ve yönetim birimleri arasında “birlikte

değişime" izin vererek kendi etkileşim alanlarını oluşturması, yönetim düzeyinde ise yerel katılımcılar ve diğer aktörlerin iş birliği içinde tasarım ve uygulama sürecini gerçekleştirmesi önemlidir (Lak ve Kheibari, 2020).

Taktiksel Kentleşme Yaklaşımı ve Kentsel Açık Alanlarının Müşterek Mekân ile İlişkisinin İncelenmesi

Roma geleneklerindeki toplumun hiyerarşik olarak nasıl bölündüğüne dair bilgi verilmesi amacıyla kullanılan "commoner" kelimesine kadar uzanan müşterek kavramı, arazisi olmayan, bunun yerine geçim kaynakları için 'ortak topraklara' bağlı olan "sıradan" bireyleri anlatan "commoning" kelimesinden gelmektedir (Venugopal, 2020). Mekânsal ve toplumsal bir paylaşımı ifade eden müşterek kavramı zamanla deneyim, aktivite, mücadele gibi pratiklerin üzerine eklenmesi sonucunda ise günümüz müşterekleşme algısının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Amerikalı aktivist Bollier (2020)'a göre müşterekleştirme; paylaşılan kaynakların yönetilebilmesi için gerekli ve karşılıklı destek, çatışma, müzakere, iletişim ve deney eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla müşterekleşme olgusu, meta gibi şeylerden değil, topluluklar, kaynaklar ve uygulamalardan oluşan sosyal sistemler olarak ifade edilmektedir.

Müşterek mekân ise, müşterekleşme pratikleri tarafından üretilen mekânsal ilişkiler toplamıdır (Stavrides, 2018). Bu mekânlar, eleştirel, akıl ve rasyonalite ile şekillenen, demokratik, kültürel ve toplumsal örgütlenmeler olarak tarihsel bağlarla anılmaktadır (Kızılkın ve Başdoğan, 2021). Mekânlar aracılığıyla üretilen ve maddi olmayan ilişkiler, kolektif gücün kimliksiz yapısıyla birleşerek mücadele pratiğine dönüşmektedir. Böylelikle müşterek mekân kavramına boyutsallık kazandırarak diğer ortak alanlardan ayrılması noktasında en önemli etken olan mücadele ruhunu beslemektedir. Bununla birlikte mekânlara yönelik yapılan çitleme, el koyma veya mülksüzleştirme gibi tersine uygulamalar, bu mücadelelerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda, günümüz kentsel mücadelelerin omurgasını oluşturan olaya dayalı anlayış, toplumsallaştırmayı hedefleyerek terkedilebilmesi için kentsel açık alanlarda toplum temelli sermayenin yeniden kuruluşu ile kavramsallaştırılması sayesinde gerçekleşecektir (Çelik, 2017).

Müşterekleşme olgusunun toplumsal, mekânsal ve zamansal bir evrimleşme sürecini ifade ettiği düşünülmektedir. Çünkü bu süre içerisinde herhangi bir alan, kaynak ya da varlığın müşterekleşebilmesi için kolektif kulla-

nun kurallarının oluşması, denetleme ve sürdürülebilirliğine ilişkin geleneklerin yerleşmiş olması beklenmektedir (Duru, 2018). Dolayısıyla bu durum, mekân algısının değişmesine bağlı olarak kentsel açık alanların, müşterek olarak geri kazanımının amaçlanmasına yol açmaktadır. Böyle bir perspektifte, paylaşma, iş birliğine ve dayanışmaya dayalı toplumsal ilişki biçimlerinin, mekânı sadece ortak bir ürün olarak değil, aynı zamanda eşitlikçi sosyal ilişkilerin potansiyel olarak şekillendirilebileceği bir araç haline getireceği düşünülmektedir (Stavrides, 2015). O halde, taktiksel kentleşme uygulamalarının uzun vadede müşterekleşme olgusuna sağlayacağı katkı göz ardı edilmemelidir. Çünkü kentsel mekânların, tanımlanmış, planlanmış veya göz ardı edilmiş alanlarında, genellikle aşağıdan yukarıya doğru yapılan müdahalelerle, paydaşlar arası dayanışmanın, iş birliğinin ve farkındalıkların geliştirilmesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla, mekânsal baskınlığın kolektif bir yaratıcılıkla dönüştürülebilmesi, etkinsellik ve mücadele gerektiren bir sürecin yürütülmesine bağlı hale gelmektedir.

Bu kapsamda, katılımcıların yoğun olduğu kentsel açık alanların taktiksel kentleşme uygulamalarıyla deneyimlenmesi, uzun vadede örgütsel, kültürel ve toplumsal müşteregin üretilmesine ve ortak bir bilincin oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülerak beş kategoride değerlendirilmektedir:

1- Benzer ve ortak yönlere sahip insanlardan ziyade bilinçli bir şekilde oluşturulmuş olan ortak zeminde buluşabilen insanlar arasındaki farklılığa odaklanan Çeşitlilik/Farkındalık (Kocagöz ve Işıl, 2014; Stavrides, 2015),

2-Kentlinin ortak paylaşım mekânı olan müşterekler, eşitlikçi, katılımcı, ortak ve sürdürülebilir ilişkilerin kurulması açısından mekânların üretilmesine odaklanan Toplumsal Faydacılık (Castoriadis, 1991),

3-Müşterek mekânlar ticarileştirmeye, özelleştirmeye yönelik politik bir direnme göstermenin yanı sıra kendi alanlarını ve yaşam tarzlarını da oluşturmaktadır. Dolayısıyla müşterek pratiklerin tasarımsal, dışavurumcu ve ilham verici olmasına odaklanan Eğitimsel/Kültürel Mücadele (Köroğlu, 2021),

4- Kentsel müşterek pratikleri yaşamsal farklılıklara sahip insanları dışlayan mekânizma içerisinde dışlanma sorununa odaklanan Aidiyet/Kent Hakkı (Ballı, 2021),

5-Müşterek pratiği herkesin katıldığı ve söz sahibi olduğu, topluluk içindeki uyumu artırmasına odaklanan Katılımcılık/Örgütsel/Kolektif (Fırat, 2018; Ostrom, 1990).

Taktiksel kentleşme yaklaşımının kentsel açık alana göre işlevsel ve mekânsal etkisinin incelendiği bölümdeki (2.1) örneklerin, kentsel açık alan

arakesitinde müşterek kavramı üzerinden değerlendirilmesi (Tablo 1), kentli toplumu için ortak deneyimlenen mekânsal etkilerle ifade edilen müşterek ilkelerin nasıl algılandığını saptamak için önem taşımaktadır. Bu kapsamda, taktiksel kentleşme uygulamalarındaki gerekli birimler ve donatılarla kent mekânlarının sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesi Toplumsal Faydacılık, yaşamsal farklılıklar gözetilerek kentsel açık alanların daha güvenli hale getirilmesi Aidiyet/Kent Hakkı, geçici çözümler içeren toplanma ve etkinlik alanlarının farklı niteliklere sahip grupları ortak deneyimde buluşturması Çeşitlilik/Farkındalık, kolektif etkinlik alanlarının yaratılması Katılımcılık/Örgütsel/Kolektif, müşterek pratikleri zenginleştirerek eğitici alanlar kurulması ise Eğitimsel/Kültürel Mücadele ilkelerinin kentsel açık alanlarda etkisini göstermektedir. Örneklerin sağladığı mekânsal etkiler kentliler tarafından üretilen mekânsal pratiklerin, müşterek mekân oluşumlarının ve ilişkilerinin toplamı haline gelerek farklı kentsel açık alanlardaki farklı yaklaşımlarla nasıl ele alınabileceği konusunda çeşitlilikler içermektedir. Bu nedenle her uygulama, müşterek mekân kavramını, kentsel açık alanlarda farklı işlevlerle geliştirmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Taktiksel Kentleşme ve Kentsel Açık Alan Arakesitinde Müşterek Mekânın Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi (Örneklere ait görseller şekil 3' te belirtilmiştir.)

Müşterek Mekân	M*	Kentsel Açık Alan				Uygulamamın İşlevi	Uygulamamın Mekâna Etkisi
		OA*	PA*	BB*	SA*		
Müşterek						Yeşil Alan/Kayak Pisti /Açık otopark/Açık h. sinema/Çalışma alanı	Atıl alanların dönüştürülmesi
						Satış birimleri/ Toplanma A./Kentsel Donatı/Vürüvüs A.	Farklı doküde işlevli açık/yeşil alan oluşturulması
Toplumsal Faydacılık						Kentsel Donatı/ DİNLENME A./ Toplanma A.	Atıl alanların dönüştürülmesi
						Ticari Birimler/ Çalışma A./Bisiklet kiralamaya birimi/DİNLENME A.	Ticari birimlerle kentin bağlantılı olması
Aktiyet/Kent						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./ Toplanma A./Spor A.	Genç dönüşüm materyalleriyle çoğaltılabilen biki örtüsü oluşturulması
						Kentsel Donatı/ Toplanma A./Kiosk/ Hobi bilyeleri	Otopark alanının kent bahçesi olarak dönüşümü
Aktiyet/Kent						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Vürüvüs A.	Yeniden canlandırma
						Buz paten pisti/Ticari birimler/Açık spor salonu	Ticari birimlerle yerel kalkınmayı destekleme
Çeşitlilik/Farkındalık						Kent Mobilyası/ Toplanma A./Çöp Koridoru	Kentli bilinçine yönelik katılımı (suarın yıkayımı)
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A.	Araç yolunun düzenlenerek güvenli alan oluşturulması
Çeşitlilik/Farkındalık						Ticari Birimler/Kent Mobilyası/Sera	Kentte erişilebilirliği güvenli şekilde sağlama
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Ticari Birimler/İletme platformu	Kentsel manzara konfigürasyonu sağlanması
Karlılık/Kolektif						Kent Mobilyası/ Toplanma A./Çöp Koridoru	Köprüler ile kent çepçapları arasında düzenlenmeler
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Vürüvüs A.	Yerel hakları teşvik etmesi
Çeşitlilik/Farkındalık						Kent Mobilyası/ Toplanma A./Çöp Koridoru	Farklı grupları bir araya getirmesi
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A.	Su kaynağının peyzaj pot.
Çeşitlilik/Farkındalık						Ticari Birimler/Kent Mobilyası/Sera	Kamusal alan ihtiyacının giderilmesi
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Ticari Birimler/İletme platformu	Kamusal alan ihtiyacının giderilmesi
Karlılık/Kolektif						Kent Mobilyası/ Toplanma A./Çöp Koridoru	Yerel birimlerle iletişim sağlayarak işlev kompozisyonu yaratılması
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A.	Proje yönetim süreçleriyle çocuklarla kentsel ağ kurulması
Karlılık/Kolektif						Kentsel Donatı/ Etkinlik A.	Topoğrafya korunarak eğlence alanlarının oluşturulması
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Ticari Birimler/İletme platformu	Kentsel tarım eğitimleri verilerek farkı vas gruplarının teşvik edilmesinin sağlanması
Karlılık/Kolektif						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Ticari Birimler/İletme platformu	Farklı aktörlerle için işlele kurulması
						Kentsel Donatı/ Etkinlik A./Ticari Birimler/İletme platformu	Katılımcılarla kolektif bir etkinlik alanının oluşturulması
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Atıl alanların geri kazandırılması
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Farklı kullanıcıların katılımına yönelik sosyal sorumluluğu dayanan yerel işgücüne sahip işlevsel çeşitliliğin mekan sağlanğı alan
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Farklı etkinlik türlerini gerçekleştirilmesi
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Eğitim için merkez yer olması
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Yetiştirilen ürünlerin kentliler ve toplum gönüllülerine dağıtılması
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Mevcut tarihi mirasla bağlantı sağlanması
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Aktivite çeşitliliği ve güvenliği artırılması
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Eğitim alanlarının sağlanması
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Kentin zengin kültürel mekanlarıyla bağlantı kurularak bakın katılımı için geniş manzara ve biki örtüsüne sahip parkın tanımlanması
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Yeşil alanlarla mevcut kültürel miras alanlarının etkileşim sağlanması
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Farklı grupları için yeşil alanların sağlanması
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Eğitim yapılan arasındaki avuklarda kamusal alan eksikliğini giderilmesi
Organizasyon						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	Karlılaşma mekanlarının oluşturulması
						Kentsel Donatı/ Kent Mobilyası/ Spor A.	

*M: Meydan /Da: Oyun Alanı/PA: Park Alanı/BB: Botanik Bahçe/SK: Su Kenarı /SA: Spor Alanı /PY: Pazaryeri

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada, bir kentsel açık alanda taktiksel kentleşme uygulamasının değerlendirilmesi hedef olarak belirlenmiş ve bu hedef fiziki ve insani boyutta sınıflandırılan parametrelerle (erişim ve bağlantılar, aktivite ve kullanım, rahatlık ve iyi görünüm, sosyal yaşam) değerlendirilmiştir.

Fiziki boyutta Kartal Meydan Parkı yakın çevresi ve Kartal Meydan Parkı olarak iki ölçekte ele alınmıştır.

Kartal Meydan Parkı ve yakın çevresi için; kentsel açık alan analizi yapılarak işlevlerin dağılımı incelenmiştir. Bu kapsamda kentsel açık alanlar; meydanlar, pazar yerleri, parklar, yeşil alanlar, oyun alanları, su kenarları, spor alanları, bostanlar ve botanik bahçeler, işlevsiz alanlar olarak sınıflandırılarak;

- Belirlenen kentsel açık alan sınırlılıklarına,
- Toplum-kent-çevre ilişkisinin kurulabilirliğine,
- Kullanım çeşitliliğine ve erişilebilirliğine,
- Çalışma alanıyla ve ulaşım ağlarıyla yakınlığına,

bakılarak Kartal Meydan Parkı ve yakın çevresi sınırlılıklarındaki mahallelerde altı bölge belirlenmiştir. Çavuşoğlu ve Yunus Mahalleleri, sanayi ve ticari yapıların varlığı ve toplumun erişebileceği nitelikli açık alanların olmaması nedeniyle kriterlere uygun bulunmadığından bölgelemeye dahil edilmemiştir. Bu bölgelerde arazi kullanımı, kat adedi ve doluluk boşluk analizleri yapılarak bölgeler karşılaştırılmıştır.

Kartal Meydan Parkı ise; erişim ve bağlantılar, rahatlık ve iyi görünüm parametreleri ulaşım, arazi kullanımı, doluluk-boşluk, kat adedi analizleri, tarihsel süreç, aktivite ve kullanım parametresi gürültü ve aydınlatma analizleriyle değerlendirilmiştir. *Arazi kullanımı, doluluk-boşluk, kat adedi analizleri hem Kartal Meydan Parkı ve Yakın çevresinde hem de Kartal Meydan Parkı ölçeğinde değerlendirilmiştir.*

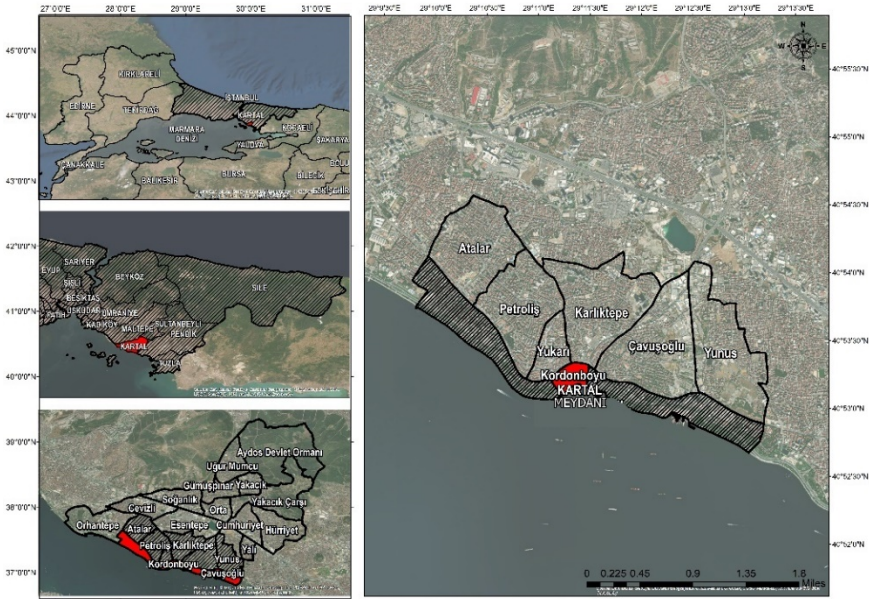
Gürültü analizi; çalışma alanında sahil, meydan ve cadde olmak üzere üç noktadan hafta içi ve hafta sonu gözlem saatlerinde yapılmıştır. Alandaki gürültü düzeyleri ses ölçer ile kayda alınmış ve grafikleştirilmiştir. Uluslararası standartlarda insanların 0-140 dB sesleri algılayabildiği, işitme sistemine zarar veren gürültü düzeyinin 100-10.000 Mhz ve 85 dB düzey olduğu belirtilmektedir (Güner, 2000). Buna bağlı olarak gürültü düzeyleri çalışma kapsamında çok kötü (85+), kötü (70-84), orta (60-69), iyi (45-59), çok iyi (-45) şeklinde sınıflandırılmıştır.

İnsani boyutta; Kartal Meydan Parkı nitel yöntem olan gözlem ile değerlendirilmiştir.

Çalışma alanında yapılan gözlem; yüz yüze görüşme, video ve fotoğraf teknikleriyle desteklenmiştir. Yüz yüze görüşmeler alanın geçici kullanıcıları ve yakın çevre kullanıcılarını kapsamaktadır. Çalışma alanı sahil bölgesi, meydan bölgesi ve cadde kısmı olarak belirlenen üç noktada kullanıcı profili, hareketlilik, kişi yoğunluğu, alan kullanımı açısından hafta içi sabah (08:00-10:00), öğlen (12:00-14:00) ve akşam (17:00-19:00) üç aşamada, hafta sonu da öğlen (13:00-15:00) ve akşam (20:00-22:00) şeklinde iki aşamada 15 dakikalık gözlemlerle incelenmiştir.

Çalışma Bulguları

Çalışma Alanı

Şekil 6. Çalışma Alanı ve Yakın Çevresinin İstanbul İl sınırlarındaki Konumu (Ahtlık: Google Earth'ten yazarlar tarafından üretilmiştir.)

İstanbul'un Anadolu yakasında bulunan Kartal, Marmara denizi kıyısında Kocaeli yarımadasının güney batısında yer alan bir ilçedir. Doğusunda Pendik, batısında Maltepe, kuzeyinde Sultanbeyli ve Sancaktepe ilçeleri ile çevrilmiştir. İlçe, 2883 hektarı yerleşik alan olmak üzere toplam 3884 hektarlık

alan kaplamaktadır. Nüfusu ise, 2021 yılında 480.738'dir. Kartal yirmi mahalleden oluşmakta olup, çalışma kapsamı Yunus, Çavuşoğlu, Petroliş, Atalar, Karlıktepe, Yukarı ve Kordonboyu Mahallelerini içermektedir. Çalışma alanı olan Kartal Meydan Parkı Kordonboyu Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 6).

Taktiksel kentleşme değerlendirme kriterlerine göre Kartal Meydan Parkı ve yakın çevresi fiziki boyutta değerlendirilmesi

Bu bölümde kentsel açık alanların işlevlerine göre dağılımı incelenerek Kartal Meydan Parkı'nın sosyal etkileşim ve dinlenme için yakın çevresinde yer alan kentsel açık alanlara yakın olup olmadığının ve işlevsel dağılımın hangi mahallelerde daha fazla yer aldığı anlaşılması ve hangi mahallelerde yetersiz alanların bulunduğu değerlendirilmiştir. Bu açıdan baktığımızda; Kordonboyu Mahallesi ve çevresindeki komşu mahalleler (Cevizli, Petroliş, Yukarı, Karlıktepe, Çavuşoğlu, Yunus Mahalleleri) kentsel açık alan çeşitliliği ve kapasiteleri bakımından incelendiğinde meydan, pazar yerleri, park, yeşil alan, çocuk oyun parkları, su kenarları, spor-fitness alanları, bostanlar-botanik bahçeleri ile 0,1 hektardan daha büyük ancak işlevsiz kentsel açık alanlara sahip olduğu görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Kartal Meydan Parkı ve Yakın Çevresi Kentsel Açık Alan Dağılımı (Altlık: Yandex ve İstanbul'un Parkları ve Yeşil Alanları verilerinden yazarlar tarafından üretilmiştir.)

İşlevsiz alanların yarısından fazlası *Yunus ve Çavuşoğlu Mahallelerinde* gözlemlenmektedir. Bu mahallelerde, aktif sanayi yapılarının yanında bulunan ve işlevini kaybetmiş olan alanların bir kısmı botanik bahçe olarak kullanılırken, bir kısmı da yeşil alan olarak değerlendirilmektedir. İşlevsiz kentsel dönüşüm alanlarına sahip olan *Karlıktepe Mahallesi*, konut yerleşimleri arasında oyun alanı ve parklar bulundurmaktadır. Konut yerleşimlerin daha yoğun olan *Yukarı, Petroliş ve Atalar Mahallelerinde* ise dağılım daha çeşitli ve işlevsiz alanlar daha küçük, parklar daha erişilebilir konumdadır. Fakat parklar ve çocuk oyun parkları kentsel donatı bakımından yetersiz olması nedeniyle kullanım çeşitliliği açısından azdır.

Tablo 2. Kentsel Açık Alanın Mahallelere Göre Dağılımı

Kentsel Açık Alan İşi	Mahalle Adı	Sayı	Toplam Alan (Ha)	Kentsel Açık Alan İşlevi	Mahalle Adı	Sayı	Toplam Alan (Ha)
Meydan	Karlıktepe	1	0,45	Spor Alanı	Karlıktepe	2	1,94
	Kordon-boyu	1	1,17		Petroliş	2	0,3
	Petrol iş	1	0,24		Kordon-boyu	1	0,7
					Yunus	1	1
Toplam		3	1,86			6	30,85
Yeşil Alan	Yunus	2	5,78	Su Kenarı	Kordon-boyu	1	2,87
					Karlıktepe	4	0,84
İşlevsiz Alan	Petroliş	11	2,47	Park	Petroliş	2	0,42
	Kordon-boyu	8	7,79		Kordon-boyu	7	27,02
	Yukarı	4	0,61		Yukarı	2	0,38
	Çavuşoğlu	12	17,64		Çavuşoğlu	1	0,23
	Yunus	34	17,24		Yunus	2	0,45
	Atalar	9	4,32		Atalar	5	1,51
	Toplam				58,01		
Bostan ve Botanik Bahçe	Çavuşoğlu	2	3,08	Oyun Alanı	Karlıktepe	6	0,87
					Petroliş	6	0,44
					Kordon-boyu	4	0,36
	Yunus	3	2,41		Yukarı	3	0,25
					Çavuşoğlu	2	0,09
					Atalar	4	0,23
Toplam			5,49				8,02

27,02 hektar ile en büyük park alanına sahip olan Kordonboyu Mahallesi diğer mahallelere oranla daha büyük bir kentsel açık alan oluşturmaktadır ve su kenarı bulunduran tek mahalledir (Tablo2). Mahallede kentsel açık alanlara özgü diğer işlevler, parklara oranla daha az alan kaplamaktadır. Bu nedenle Kordonboyu'nda bulunan parkların, insan ölçeğinde donatı ve işlev bakımından birlikte incelenmesi önemlidir.

Çalışma kapsamında kentsel açık alan dağılımı göz önünde bulundurularak Kartal Meydan Parkı ve yakın çevresinin kent kullanıcılarını çeken cezbedici unsurları arttırmak ve alana erişime engelleyici bir unsur olup olmadığını belirlemek için arazi kullanımı, kat adedi ve doluluk boşluk analizleri belirlenen altı bölgede yapılmıştır (Şekil 8). Doluluk boşluk analizi, yapı sayısı ele alınarak değerlendirilmiştir.

Şekil 8. Arazi Kullanımı, Kat Adedi ve Doluluk Boşluk Analizlerinin Karşılaştırılması
(Altlık: Kartal Belediyesi verilerinden yazarlar tarafından üretilmiştir.)

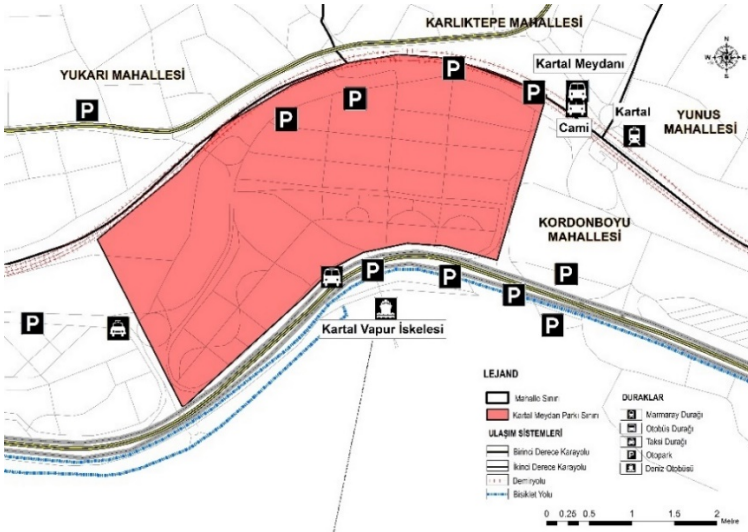
Belirlenen bölgeler incelendiğinde, çalışma alanını içeren 1. bölge haricinde genel kullanımın konut olduğu görülmektedir. 1. 2. ve 6. bölgelerde konut, ticari birimler, ticari konut, resmi kurum ve sağlık tesisi kullanımları bulunmakta; eğitim tesisleri 5. bölgede yoğunlaşmaktadır. Yapı sayısına göre bölgelerin doluluğu incelendiğinde, en çok 2. bölge en az ise 6. bölge olduğu görülmektedir. Yapıların kat adetleri çoğunlukla 4-6 arası, 3. bölgede 6 kat ve üzeri şeklindedir. 4. bölge hariç diğer bölgelerde ticari konut kullanımına bağlı olarak yapı ve işlev bakımından yoğunluğun bazı akslarda arttığı görülmektedir.

Taktiksel kentleşme değerlendirme kriterlerine göre Kartal Meydan Parkı'nın fiziki boyutta değerlendirilmesi:

Bu bölümde Kartal Meydan Parkı, taktiksel kentleşme değerlendirme kriterlerinden olan erişim ve bağlantılar ile rahatlık ve iyi görünüm parametrelerine göre değerlendirilmiştir.

Taktiksel kentleşme erişim ve bağlantılar, rahatlık ve iyi görünüm parametreleri açısından:

Alanın güvenli bir şekilde erişim sağlayan kent içi bağlantılara sahip olup olmadığı ve alanın tarihsel süreçteki değişiminin alan kullanımına yönelik bir etkiye neden olup olmadığı incelenmiştir.

Şekil 9. Kartal Meydan Parkı Erişim ve Bağlantılar

(Altlık: Open Street Map'ten yazarlar tarafından üretilmiştir.)

İlçenin denizyolu, demiryolu, karayolu ile ulaşımı sağlanmaktadır. Adalar ilçesi ve Yalova iline denizyoluyla erişim sağlanabilirken, Marmaray (Halkalı-Gebze) ve Kadıköy-Tavşantepe metro duraklarıyla da demiryolu ulaşımı vardır. Çalışma alanı kapsamında; Cevizli, Atalar, Başak, Kartal ve Yunus Marmaray durakları Kartal Meydan Parkı yakın çevre sınırları içerisindedir. Alanın kuzeyinde yer alan sahil boyunca bisiklet yolu mevcuttur. Ayrıca minibüs, otobüs ve taksi duraklarının olduğu alternatif ulaşım modları söz konusudur (Şekil 9).

Şekil 10. Çalışma Alanının 1970-2022 Yılları Arasındaki Uydu Görüntüleri Üzerinden Değişimi (Altlık: Google Earth, 2022)

Kartal Meydan Parkı'nın tarihsel süreçteki değişimi ve kullanımını incelediğimizde;

Kartal Meydan Parkı'nın 1970, 1982, 2006, 2011, 2012, 2013, 2015, 2018, 2020, 2021 ve 2022 yıllarına ait uydu görüntüleri incelenmiştir. Şekil 10'de yer alan görseller yılın belirli zamanında ve belirli sürede gerçekleşen geçici kullanımların (1970 ve 1982 yılı hariç) yıllar arasında alana etkisi olup olmadığını gözleyebilmek için seçilmiştir.

Kartal Meydan Parkı'nın en eski kullanımının bir balıkçı barınağı olduğu bilinmektedir. 1970 ve 1982 yılında bu kullanıma ait izler görülmektedir. Kartal Meydan Parkı'nın değişimine etki eden üç karar bulunmaktadır. **Birincisi;**

1929 yılında Kartal'a yapılan sanayi yatırımlarıyla beraber sanayi planlarının oluşturulmasıyla nüfus yoğunluğu ve yatırımları çeken merkez haline gelmesidir. Kartal ilçesinin yoğun sanayi planlarıyla şekillenmesinden sonra **İkinci karar ise;** 1990 yılındaki sanayi planlarıyla İstanbul'da merkez yerleşim sınırları içerisinde kalan sanayi alanlarının uzaklaştırılmasıdır. Bu kararın alınmasındaki temel amaç, bu bölgelerin hizmet sektörü üzerinde yoğunlaşması olmuştur. Bu amaçla beraber Kartal Meydan Parkı bu süreçte hizmet sektörüne dayalı bir tasarım kararı olarak halkın kullanımına açılan bir kentsel açık alan haline dönüşmüştür. 2005 yılında gerçekleşen Meydan Parkındaki bu değişimi, 2006-2015 yılları arasında izlenmektedir (Şekil 10). Alan bu yıllar arasında konserler, çeşitli gösteriler, özel günlere yönelik etkinlikler, oyun alanı gibi farklı yaş gruplarına ve niteliklere sahip kent kullanıcılarını buluşturan geçici kullanımlara ev sahipliği yapmıştır. **Üçüncü kararda;** 2009 yılı 1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planında Kartal ilçesinin I. Derece merkez olmasının önerilmesidir. Bu öneri ilçede kentsel dönüşüm ve tasarım çalışmalarının artmasına neden olmuştur. Bu çalışmaların yansımalarını 2018 yılı ve sonrasında görülmektedir. Bu yıllarda da alanın belirli zamanlarda ve belirli sürelerle sahip faaliyetler için kullanıldığı görülmektedir. Fakat alandaki bu geçici kullanımlar, yıllar arasında süreklilik gösteren herhangi bir tasarıma sahip olmamıştır. Dolayısıyla Kartal Meydan Parkı'nın alan kullanımlarının mekân üzerinde kullanımı arttırması veya çeşitlendirmesi, kent kullanıcıları için aktif bir alan haline dönüşmesinde herhangi bir etkiye sahip olmamıştır.

Taktiksel kentleşme aktivite ve kullanım parametresi açısından:

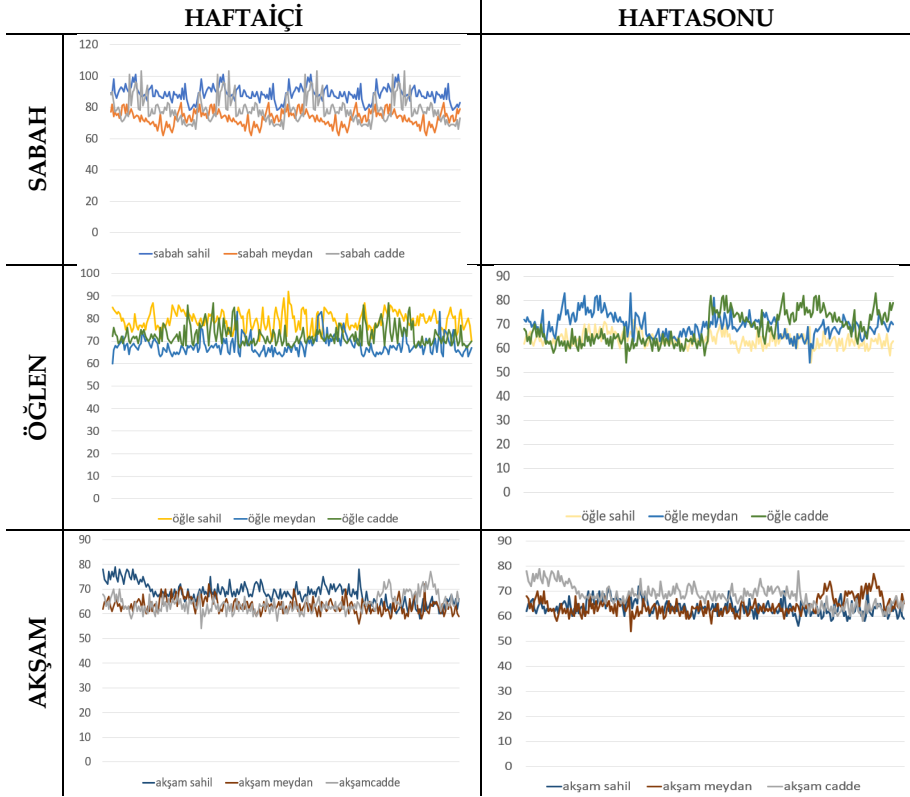
Alanın gece ve gündüz rahat bir kullanım sağlayıp sağlamadığı ve bu durumun kent kullanıcılarının alanda sosyalleşebilmesi için etki eden gün boyu kullanımı açısından incelenmiştir.

Şekil 11. Kartal Meydan Parkı Aydınlatma Analizi (Altlık: Kartal Belediyesi verilerinden yazarlar tarafından üretilmiştir.)

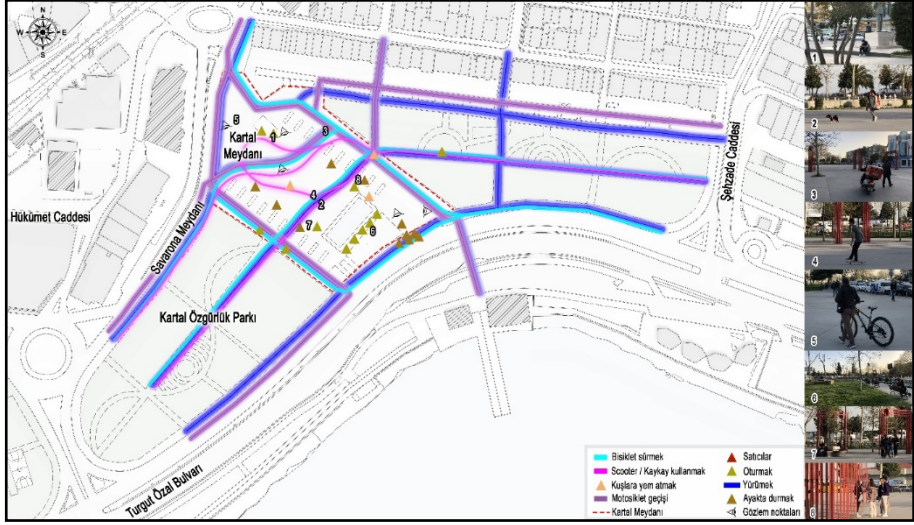
Çalışma alanında yapılan aydınlatma analizine bakıldığında meydan, gece yeterince aydınlatılmamaktadır. Alandaki arkadlar (kırmızı renkle belirtilen) çevreyi aydınlatmada yeterli olmamaktadır. Kötü hava şartlarında görüş açısı zayıflamakta ve bazı bölgeler karanlıkta kalmaktadır. Meydanın aksine, yapılar arasındaki sokakların ve sahilin aydınlatmalarının yeterli olduğu görülmektedir (Şekil 11).

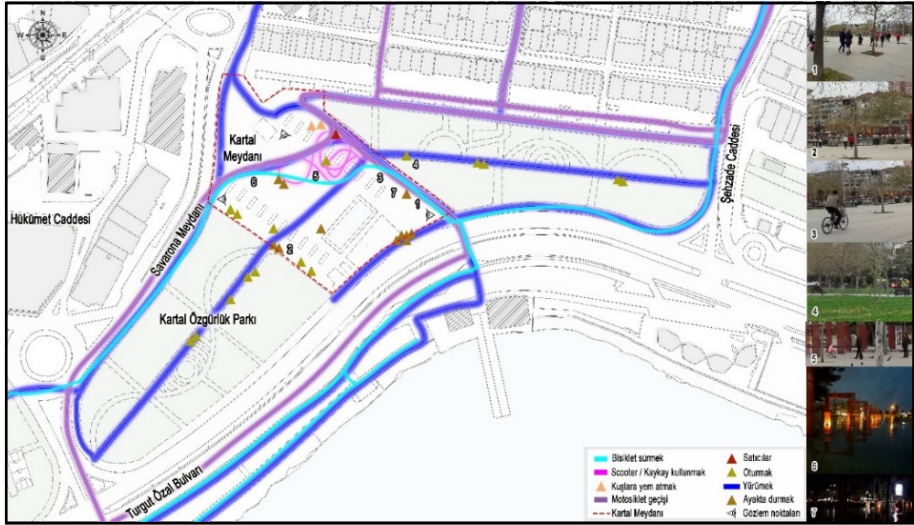
Şekil 12. Çalışma Alanı Gürültü Analizi

Grafikler incelendiğinde, hafta içinin hafta sonuna göre daha gürültü olduğu tespit edilmiştir (Şekil 12). Hafta içi sabah sahil çok kötü, cadde ve meydan kötü derecedeyken, öğle saatlerinde üç noktada da kötü düzeyde, akşam saatleri orta iken, hafta sonu öğle ve akşam saatlerinde sahil ve meydan orta, cadde kötü düzeyde gürültülü ölçülmüştür.

Taktiksel kentleşme değerlendirme kriterlerine göre Kartal Meydan Parkı'nın insani boyutta değerlendirilmesi

Şekil 13. Çalışma Alanı Hafta İçi (Sabah, Öğle, Akşam) Gözlemi
(Altlık: Kartal Belediyesi verilerinden yazarlar tarafından üretilmiştir.)

Şekil 14. Çalışma Alanı Hafta Sonu (Öğle, Akşam) Gözlemi
(Altlık: Kartal Belediyesi verilerinden yazarlar tarafından üretilmiştir.)

Hafta içi yapılan gözlemlerde Kartal Meydan Parkı (Şekil 13);

Sabah saatlerindeki gözlemler:

Kullanıcı profili: İşe giden insanlar

Hareketlilik:

-Doğu-batı aksı (Meydanın birçok ulaşım alternatifine erişim sağlaması açısından Kartal Baba geçidi mevkiinden otobüs duraklarına),

-Kuzey-güney aksı (Marmaray durağına ve minibüs duraklarına doğru)

Kişi yoğunluğu: Az (68 kişi tarafından kullanılırken 3 motosikletli, 2 bisikletli, 1 scooter kullanıcısı)

Alana Dair Gözlemler: Seyyar satıcı (1 adet), kuş besleyen kişiler

Öğlen saatlerindeki gözlemler:

Kullanıcı profili: Çeşitli kullanıcılar (çocuk, kadın vs.)

Hareketlilik:

- Doğu-batı (Meydan parkı ile Özgürlük parkı) doğrultusundaki aks,

-Kuzey güney (ticari alanla sahil-otobüs durağı) doğrultusundaki yaya sirkülasyonu,

Kişi Yoğunluğu: Orta (116 kişi, 7 motosikletli, 3 bisikletli)

Alana Dair Gözlemler: Kuş besleyen kişiler, seyyar satıcı (2 adet)

Akşam saatlerindeki gözlemler:

Kullanıcı profili: Çeşitli kullanıcılar (çocuk, kadın vs.)

Hareketlilik:

-Doğu-batı (Meydan Parkı ile Özgürlük Parkı) doğrultusundaki aks,

-Kuzey-güney (ticari alanla sahil-otobüs durağı) doğrultusundaki aks

Kişi Yoğunluğu: Çok (278 kişi, 18 motosikletli, 7 bisikletli, 4 scooter kullanıcısı)

Alana Dair Gözlemler: Evcil köpekleri gezdiren insanlar

Hafta sonu yapılan gözlemlerde Kartal Meydan Parkı (Şekil 14);

Öğle saatlerindeki gözlemler:

Kullanıcı profili: Çocuklu aileler, yürüyüş yapan ve dinlenen insanlar

Hareketlilik: Kuzey-güney (ticari alanla sahil-otobüs durağı) doğrultusundaki aks

Kişi yoğunluğu: Orta (98 kişi, 11 motosikletli, 3 bisikletli, 1 scooter kullanıcısı)

Alana Dair Gözlemler: Seyyar satıcı (1 Adet), kuşları besleyen kişiler, meydana oturan ebeveynler

Akşam saatlerindeki gözlemler:

Kullanıcı profili: Çeşitli kullanıcılar (çocuk, kadın vs.)

Hareketlilik:

- Kuzey-güney (ticari alanla sahil-otobüs durağı) doğrultusundaki aks,
- Doğu-batı (Meydan parkı ile Özgürlük parkı) doğrultusundaki aks,
- Motosikletlilerin ticari birimlere erişimi,

Kişi yoğunluğu: Az (57 kişi, 16 motosikletli, 1 bisikletli)

Alana Dair Gözlemler: Meydandaki oturma birimlerinde oturan, durakta otobüs bekleyen ve duraklamadan geçen insanlar

Alanda yapılan sözlü görüşmelerde; alana haftada bir veya gün aşırı farklı ziyaret sıklıklarına sahip olduğu görülmektedir. Araçla ve yürüyerek erişilen alan, haftada bir gelen kent kullanıcıları açısından; tekrar gelinebilecek, vakit geçirilebilecek bir yer olduğu düşünülmekte ve festival, konser gibi geçici etkinliklere geldiklerini belirtmektedirler. Alanda dolaşmak, çocuklarıyla vakit geçirmek amaçlı kullanılmasının yanı sıra geçiş alanı olarak değerlendirildiği fakat vakit geçirilmediği de belirtilmiştir. Alanın kullanıcılarının hepsi ziyaretçidir ve alanda geçirilmesi düşünülen süre en fazla bir saat olarak öngörülmüştür. Gezilebilen açık alanların olması, konser, fuar gibi etkinliklerin düzenlenmesi alanın beğenilen özelliklerindedir ancak oturma ve gölge alanlar yeterli bulunmadığı ve daha fazla ağaç dikilebileceği gibi öneriler belirtilmiştir. Konut yoğunluğu arttıkça açık alanlara ihtiyacın da arttığına değinilmiş ve bu alan gibi yerlerin önemi vurgulanmıştır.

Tartışma

Kentsel açık alanların *fiziki ve insani boyutları doğrultusunda yapılan tespitlere göre* Kartal Meydan Parkı yakın çevresine bakıldığında; Yunus ve Çavuşoğlu Mahallelerinde sanayi yapılarının ve işlevsiz alanların, Karlıktepe Mahallesi ise konutların yoğunluğu nedeniyle çeşitlilik bulunmamaktadır. Eğitim yapıları içeren, işlev dağılımı ve yaş grubunda çeşitlilik bulunan Yukarı, Petroliş ve Atalar Mahalleleri parklarla desteklenmekte fakat kentsel donatı yetersizliği nedeniyle kullanımın az olduğu görülmektedir. Buna yönelik olarak taktiksel kentleşme ile aktivite çeşitliliği sağlanması, mekânın uzun süre veya sıklıkla kullanılmasına bağlı olarak sosyalleşme ve kullanıcı-mekân etkileşimini arttırabilmektedir.

Kartal Meydan Parkı'nı içeren Kordonboyu Mahallesi ticari, konut, resmî kurumlarıyla ve kolay erişilebilir konumuyla işlevsel ve mekânsal çeşitliliğe sahip olup daha büyük kentsel açık alan bulundurmaktadır. Karlıktepe Mahallesi yapının daha yüksek olması, ihtiyaç duyulan kentsel açık alanlarla desteklenmemesi nedeniyle kapalılık hissi vermekte ve mekânın derinliği algılanamamaktadır. Mekânlara erişilebilirliğin taktiksel kentleşmeyle

iyileştirilmesi ve kentlilerin bu sürece dahil edilmesiyle aidiyet hissi oluşturulabilmektedir. Bununla birlikte toplumun kent hakkını ve ihtiyaçlarını karşılayan müşterek mekânlar üretilebilmektedir.

Kartal Meydan Parkı ölçeğinde *fiziki boyutta yapılan gözlem ve tespitlere göre*, meydan çevresinde bulunan kullanım çeşitliliği ve farklı modlara olan erişilebilirliği bakımından olumludur. Meydanın iki park arasında konumlanması, yeşil alan kullanımı ve farklı yaş aralığında kullanıcı çeşitliliği sağladığı görülmektedir. Alanın erişilebilir ve fonksiyonel olarak bağlantılı olması taktiksel kentleşme sürecinde kullanıcı hareketliliği açısından önem taşımaktadır. Kullanıcılar tarafından genellikle ulaşım amaçlı geçiş ve gezinti bölgesi olarak kullanılan bir meydan olma özelliğindedir. Meydanın ticaret, dinlenme ve toplanma gibi çeşitli kullanım potansiyeli olmakla birlikte kent mobilyaları ve aktivite çeşitliliğinin yetersiz olduğu görülmektedir. Alanda sosyal etkileşimin ve kullanımda çeşitliliğin artırılması, aidiyet hissini oluşturmaya bağlı olarak mekânın müşterekleşmesini katkı sunmaktadır.

Alanda yapılan gözlemler sonucunda, meydana bağlanan ticari bölgedeki akslarda yaya sürekliliği sağlamasına rağmen bisiklet, motosiklet gibi araçlarla kesilmesi ve sahil yolunda gün boyu trafiğin yoğunluğundan kaynaklı gürültü olması açısından olumsuzdur. Yaya sayımı ile meydan kullanımına bakıldığında, hafta içi özellikle akşam, hafta sonu ise öğle saatlerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Alandaki sesler incelendiğinde en çok hafta içi sabah saatlerinde sahil tarafında, en az ise hafta içi ve hafta sonu akşam saatlerinde sahil ve meydanda gürültü olmaktadır. Kartal Meydan Parkı alanda bulunan aydınlatma elemanlarıyla yeterli aydınlatılamamakta; yapılan görüşmelerle kullanıcılar tarafından gün boyu güvenli bulunan alanın gece güvensiz olduğunu görülmektedir. Festival, konser gibi geçici etkinlikler düzenlendiğinde kent mobilyalarının uyum sağlayamaması kullanışlılık ve sürdürülebilirlik açısından olumsuzdur. Etkinliklerle alanda kullanıcı odaklı kalıcı değişiklikler olmamakta, kentliler için teşvik edici unsur göstermemekte, etkinlik dışı zamanlarda alan âtil kalmaktadır. Âtil ve güvensiz alanlarda geçici çözümler üreten taktiksel kentleşme uygulamaları daha kullanışlı, pratik ve aktif kullanılmasına fırsat sunarak mekânsal süreklilik sağlamaktadır.

Alanda tarihsel süreci (balıkçı barınağı olması vb.), yaşanan değişimleri, alanın toplumu sosyal etkileşime yöneltecek tarihi bir yönü görülmemektedir. Kentlilerin tarihi mirasla bağlarını güçlendiren taktiksel kentleşme uygulamaları kültürel mücadelenin geliştirilmesinde eğitici alanlar oluşturarak mekânın müşterekleşmesine katkı sunmaktadır.

Meydanların kullanıcı durumu, *yapılan sözlü görüşmelere göre*; meydan kullanıcılarına göre vakit geçirilebilecek bir alan olmasına rağmen geçiş alanı olarak kullanılmakta; meydanda geçici etkinlikler gerçekleştirildiğinde daha uzun süreliğine gelinmektedir. Bununla birlikte oturma ve gölge alanlarının özellikle yaz aylarında yetersiz olduğu belirtilmiştir. Mekânsal kullanımının toplumun gereksinimleri ve istekleri göz önünde bulundurularak taktiksel kentleşme ile geliştirilmesi, sosyo-ekonomik ve çevresel faydaların oluşturulmasının yanında toplum paydaşlarının ortak katılımcı hareketlerle çözüm üretme konusunda bilinçlenmesini de sağlamaktadır.

Meydanın *insani boyutunda yapılan gözlemlere göre*; sosyal yaşam açısından alan ve yakın çevresindeki çeşitli fonksiyonlar olumlu bulunurken, serbest zaman aktiviteleri ve kent-toplum-mekân etkileşimine uygunluğu açısından olumsuzdur. Taktiksel kentleşme ve müşterek mekân için önem taşıyan kentsel açık alanlarda, kullanıcı-mekân ilişkisi güçlendirilerek sosyalleşmenin, kullanım-aktivite çeşitliliğinin ve katılımcılığın artırılması, kentsel açık alan kullanımının erişilebilirliğine katkı sağlamaktadır. Kentlilerin ihtiyaçlarını çeşitli aktörlerin katılımı ile birlikte kolektif ve/veya örgütsel bir şekilde sağlayan taktiksel kentleşme uygulamaları mekânı müşterekleştirmektedir. Dolayısıyla müşterek mekân, farklı kullanıcı profillerinin bir arada bulunabileceğinin farkındalığını oluşturmakta; alanda eşitlikçi ve katılımcı müdahalelerle toplumun ihtiyacının karşılanması, ortak ve sürdürülebilir ilişkiler kurulması toplumsal fayda sunmaktadır.

Analizlere ve yapılan görüşmelere bakıldığında, kentsel açık alan açısından yapı yoğunluğunun olduğu bölgede Kartal Meydan Parkı ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir konumda yer almaktadır. Meydan kullanıcılarının kullanılabilirliği meydanda aktivitelerin çeşitlendirilmesi ile birlikte artma potansiyeli taşımaktadır. Alanda yetersiz bulunan özelliklerin iyileştirilmesi ve alanın toplumla, Kentsel açık alanlarda yapılan taktiksel kentleşme uygulamaları mekânın kentle ve toplumla ilişkisini arttırmaktadır.

Sonuç

Çalışmada kentleşmeye bağlı olarak değişen kentsel ihtiyaçların karşılanmasında taktiksel kentleşme yaklaşımını incelemek, kolektif üretim sonucunda mekânsal algının değişim sürecini müşterek mekân çerçevesinde değerlendirmek ve yaklaşımın kentsel açık alanlarda uygulanmasına yönelik literatüre girdi sağlamak amaçlanmıştır.

Bu kapsamda kentsel açık alan olarak ele alınan Kartal Meydan Parkı, derinlemesine yapılan literatür taramaları neticesinde fiziki boyut (fonksiyonel, çevresel, estetik) ve insani boyut (sosyal, ekonomi, yönetim) olarak iki kategoride tanımlanmış ve bu kategori altında dört parametre ile değerlendirilmiş, yerinde gözlemler ve analizlerle tartışılmıştır. Bununla birlikte taktiksel kentleşme uygulama örneklerinin işlevsel açıdan ve mekânsal etkileri incelenerek mekânın müsterekleşmesine ilişkin değerlendirilmiştir.

Kentsel açık alanların taktiksel kentleşme uygulamaları açısından değerlendirilmesinde fiziki ve insani boyut kategorisi ve buna bağlı dört parametre yardımcı bir yol gösterici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda her parametre değerlendirmesi için yapılan analizler birbirini destekleyici veriler sunmakta olup bu veriler taktiksel kentleşme uygulamasının uzun vadede mekânın müsterekleşmesi sürecine ilişkin bir girdi sağlamaktadır.

Yakın çevresinde mahalle sınırları içerisindeki kentsel açık alan dağılımında büyük bir orana sahip olan Kartal Meydan Parkı değerlendirmelerine göre; mevcuttaki çok modlu ulaşım yapısı ile aktif hareketlilik sağlaması, toplumu, sosyal etkileşime teşvik edici geçici kullanımlara sahip olması açısından olumlu yönde değerlendirilirken aktivite çeşitliliğinin yetersiz olması ve kent kullanıcıların uzun süre vakit geçirmesini sağlayacak unsurların bulunmaması olumsuz sonuçlar doğurduğu parametrelere bağlı yapılan analizlerle görülmüştür. Bu noktada taktiksel kentleşme uygulamaları kentsel açık alan çekiciliğini ve işlevselliğini geliştirilmesi, ekonomik faaliyetleri teşvik etmesi özellikleriyle yardımcı bir çözüm aracı olmaktadır. Böylece alanı daha güvenli hale getirerek konvansiyonel yaklaşımların yetersiz kaldığı durumlarda yaşanabilir yeni yaşam biçimlerinin oluşmasına katkı sağlamakta ve kent sorunlarını iyileştirmektedir. Bununla birlikte kent kullanıcılarının taktiksel kentleşme uygulamalarıyla mekânsal algılarındaki değişim sürecinde toplumsal farkındalık ve bilincin oluşturulmasını sağlayarak mekânı müsterekleştirmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda taktiksel kentleşme uygulamalarının mekânsal etkisi gözlemlenen süreç içerisinde zaman ve örgüt yapısında meydana gelebilecek değişimlerden dolayı müsterekleşme sürecini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, çalışmanın bir sonraki aşamasında belirlenen parametreler ile kentsel açık alanda taktiksel kentleşme yaklaşımının uygulandıktan sonraki sürecinde gözlemlerine ve değerlendirmelerine katkı sağlayacak stratejilerin ve tasarım yaklaşımlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

YAZAR NOTU: Kaynak gösterilmeyen tüm şekil, harita ve tablolar orijinal olup, bu makale için yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Extended Abstract

Common Space at the Intersection of Tactical Urbanization and Urban Open Space: The Case of Kartal Meydan Park

*

Büşra Ertaş

ORCID: 0000-0002-9696-671X

Asena Kübra İmren

ORCID: 0000-0002-0202-1513

Begüm Cebeci

ORCID: 0000-0002-4723-7537

Gamze Sarı

ORCID: 0000-0001-5437-4575

Selen Öztürk

ORCID: 0000-0002-6064-9886

İhsan Tutuk

ORCID: 0000-0003-2373-312X

Tactical urbanization approach is a locally focused renewal type that improves the attractiveness and functionality of urban open spaces and creates usable spaces in cities while producing small-scale, low-cost solutions to urban problems (Derslandes, 2013; Marshall, Duvall and Main, 2016; Lydon and Garcia, 2015; Talen, 2014). It is also defined as a scalable global movement that can be done without legal permission from government (Bermann and Marinaro, 2014; Tavares, 2016). It is an important approach in urban design and planning processes, as it is a new search for economic systems that emerged as a result of changing urban dynamics with the phenomenon of urbanization. It is important to implement this approach in urban open spaces, which offer the potential to increase user-space interaction and create safe living spaces, since it provides community-oriented participation and sharing in a collective environment for city users. Thus, spatial perception is differentiated by creating a common culture. With this differentiated perception, it creates common spaces that diversify with awareness that has important rules and traditions in itself. Common spaces are important in terms of contributing to the socio-cultural

structuring of city- users and the development of common consciousness and belonging.

In this context, the study aims to share the tactical urbanization approach, spatial change process within the framework of common space meeting urban needs through urban open spaces, and to make inferences for its implementation in urban open spaces. First, the concept of tactical urbanization in the evaluation of urban open spaces is explained with the support of current literature. Then, the definition of criteria for the determination of the suitability of the area for tactical urbanization and the spatial evaluations made in the study are included. Tactical urbanization examples are used according to the categories created for the commoning of the space.

When the tactical urbanization examples that define more than one type of urban open space in the world and in Turkey are examined. It is seen that it creates rich areas in the city that enable the interaction of the participants and have interrelated functions such as keeping the urban existence alive in the social sense. It is observed that it creates potential commons in urban open spaces. Therefore, urban open spaces represent an important urban form where tactical urbanization practices are experienced, functional diversity is provided, and future decisions are made. In this direction, realistic demands arising from short-term individual needs are met and joint decisions are taken for the future with the participation of city-participants in the process. A mixed design and an application practice are formed by ensuring cooperation between city stakeholders. In this case, commoning is defined as the capacity of the societies coming together in this whole process to manage urban resources with awareness and diversity. At the same time, consists of social dynamics and communal phenomena rather than the concentrated, outdated and monotonous structures of urban spaces. The relations formed through the places where these experiences are seen are combined under the collective existence, thus creating a common consciousness. In such a perspective, it is thought that solidarity will be developed, relationship styles will be regulated, and egalitarian social relations will reorganize the space (Stavrvides, 2015). Therefore, depending on the change in the perception of space, it is ensured that social relations networks are produced, individuals with different identities and structures are directed towards a common goal and a cooperation between stakeholders is established. When evaluated in this context, it is thought that long-term changes in which urban open spaces can experience an important experience through tactical applications in the short term could only be achieved through commoning which reorganizes spatial relationship forms. In this context, the participation of top-down

or bottom-up actors together ensures social-urban integration by bringing individuals together at the point of “common benefit” and developing the ability to act together. While providing this integration, tactical urbanization applications create spatial effects with different qualities depending on many purposes and functions. The tactical urbanization approach shows the effect of more than one common principle in urban open spaces with the spatial effects that can be experienced for the urban society. Thus, the spatial practices produced by the citizens become the combination of common space formations and relations and gain functional diversity in terms of how this could be handled with different approaches in different types of urban open spaces.

In this framework, when the spatial evaluations made in the study area in line with the criteria determined for the suitability of the tactical urbanization approach in the urban open space are examined over the selected area of Istanbul Kartal district, it is seen that there is insufficient green open areas and lack of functional diversity in the neighborhoods except Kordonboyu District, which includes Kartal Meydan Park and supported with open spaces. It is important in terms of tactical urbanization that Kartal Meydan Park and its surroundings have green areas, accessibility, diversity in function and people’s age groups. However, since the area does not offer social interaction by using it frequently and lacks diversity in use, it is seen that socialization with the participation of the society, the adoption of the place and the lack of a sense of belonging prevent communing. These values could be regained ensuring the diversity offered by tactical urbanization practices and by the long-term use of the area. Environmental conditions such as land use noise, lighting also depend on the continuity of the tour and the adequacy of the resting areas. Urban-society-space interaction should be considered together while improving the insufficient features in urban open spaces. Tactical urbanization practices provide the space to become active and offer spatial continuity. It can produce a common space that establishes egalitarian and sustainable relations by enabling collective participation to meet the common benefits, the needs of the society and the right to the city.

Kaynakça / References

102. yıl 19 Mayıs coşkusu Kartal’da doyasıya yaşandı (2021,19 Mayıs). *Özgür İstanbul Gazetesi*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://www.ozguristanbul.com.tr/102-yilinda-19-mayis-coskusu-kartalda-doyasiya-yasandi-49287h.htm> adresinden erişildi.
- 19 Mayıs kutlamaları başladı (2022, 17 Mayıs). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://www.tv5.com.tr/19-mayis-kutlamalari-basladi> adresinden erişildi.

- 30 Ağustos etkinlikleri (2018, 30 Ağustos). *Kartal Belediyesi*. 1 Temmuz 2022 tarihinde, <https://twitter.com/kartalblld/status/1035197433259720709?lang=zh-Hant> adresinden erişildi.
- Abdel, H. (2021, 21 Haziran). K-Farm. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/963591/k-farm-avoid-obvious-architects> adresinden erişildi.
- Ahilik haftası Kartal'da kutlandı (2012, 24 Eylül). *Kartal Belediyesi*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://m.facebook.com/Kartalblld/photos/a.282315938655.145502.205452023655/10151170306523656> adresinden erişildi.
- Alfred B. ve Company, Chicago Department of Transportation, Jacobs, R. A., Ross Barney Architects. (2016, 16 Ocak). Chicago Riverwalk. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/780307/chicago-riverwalk-chicago-department-of-transportation-plus-ross-barney-architects-plus-sasaki-associates-plus-jacobs-ryan-associates-plus-alfred-benesch-and-company> adresinden erişildi.
- Alisdairi, Lana K. (2014). *A cry and a demand: Tactical urbanism and the right to the city*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Washington, ABD,1-26.
- Ballı, S. (2021). *Kentsel alternatif alanlar bakımından müştereklik kavramının irdelenmesi: İmrahon bostanı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Gebze Teknik Üniversitesi, Kocaeli.
- Berg, N. (2012,2 Mart). The official guide to tactical urbanism. *Bloomberg*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2012-03-02/the-official-guide-to-tactical-urbanism> adresinden erişildi.
- Bermann, K. ve Marinaro, I. (2014). 'We work it out': Roma settlements in Rome and the limits of do-it-yourself. *Journal of Urbanism*, 7(4), 399-413.
- Bollier, D. (2020). Commoning as a transformative social paradigm. J. G. Speth, & K. Courrier, *The New Systems Reader* içinde (464-482). Routledge.
- Camponeschi, C. (2010). The enabling city: Place-based creative problem-solving and the power of the everyday. Major Portfolio Research, York University. *Toronto, Creative Commons*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://issuu.com/enablingcity/docs/enablingcity> adresinden erişildi.
- Castoriadis, C. (1991). *Philosophy, politics, autonomy*. Oxford: Oxford University.
- Çelik, Ö. (2017). Kent hakkından müştereklerimize kentsel muhalefet tartışmaları: Sınırlar ve imkanlar. *Megaron*, 2(4), 671-679.
- Colinday (2018). Placemaking, tactical urbanism, & the struggle for community identity. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://blog.ibe.colostate.edu/2018/03/21/placemaking-tactical-urbanism-the-struggle-for-community-identity/> adresinden erişildi.
- Coulleri, A. (2021, 7 Temmuz). Playground landscapes at Santa María Mazzarello Square. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/964577/playground-landscapes-at-santa-maria-mazzarello-square-hdh-arquitectos> adresinden erişildi.

- Coulleri, A. (2021, 5 Ağustos). El Terreno communal garden. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/966212/el-terreno-communal-garden-vertebra> adresinden erişildi.
- Demeritt, D. (2009). From externality to inputs and interference: Framing environmental research in geography. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 34(1), 3-11. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2008.00333.x>
- Dube, P. (2009). Actions: What you can do with the city. *C Mag C Magazine*, 102, 47-48.
- Duru, B. (2018, Aralık 10). Müşterekler nedir? Doğal, kentsel, sosyal müşterekler ve kentsel toplumsal hareketlere etkileri üzerine. E. Erdoğan, N. Yüce, & Ö. Özbay içinde, *Teoriden Mücadeleye Müşterekler Siyaseti* (s. 10-26). 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://mustereker.sehak.org/2018/12/10/mustereker-nedir-dogal-kentsel-sosyal-mustereker-ve-kentsel-toplumsal-hareketlere-etkileri-uzerine-bulent-duru/> adresinden erişildi.
- Eğitimsen, (2021, 19 Aralık). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://twitter.com/egitimsen/status/1472620465097261059> adresinden erişildi.
- Ewing, R., Handy, S., Brownson, R.C., Clemente, O. ve Winston, E. (2006). Identifying and measuring urban design qualities related to walkability. *J Phys Act Health*, Feb;3(s1). 223-240. DOI: 10.1123/jpah.3.s1.s223.
- Fırat, B. Ö. (2018). Park, mera, sinema: Müşterekleri mülkiyetle birlikte düşünmek. *FelsefeLogos*, 68.
- Gehl, J. (2010). Cities for people. *Washington: Island Press*.
- Gonzalez, M. F. (2019, 21 Nisan). Şişhane Park. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/551887/sishane-park-begum-oner> adresinden erişildi.
- Gupta, S. (2019). Tactical urbanism for a new urban India: An experimental, incremental and participatory approach to designing cities. *Journal of the Indian Institute of Architects*, 84(10), 29-35.
- Gündoğdu, M. ve Uğuz, B. (2020). İnsan-mekân etkileşimi bağlamında Kırklareli Merkez Yayla ve Vilayet Meydanları kullanılabilirlik durumunun araştırılması. *Kent Akademisi*, 13(2), 315-337.
- Güner, Ç. (2000). Gürültünün sağlık üzerine etkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 9(7), 1-4.
- Han, S. (2021, 28 Nisan) Jinjiang district yucheng street renovation. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/960680/jinjiang-district-yucheng-street-renovation-fanzhu-design> adresinden erişildi.
- Han, S. (2021, 13 Temmuz). Spark Pavilion. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/964894/spark-pavilion-atmoperation> adresinden erişildi.
- İBB Beyaz Masa (2012, 23 Nisan). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://tr.foursquare.com/v/kartalmeydan%C4%B1/4ecb6934d3e32939cd515dc6?openPhotoId=4f955cdf4b061a42739beba> adresinden erişildi.
- İBB Beyaz Masa (2012, 26 Haziran). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://tr.foursquare.com/v/kartal->

meydan%C4%B1/4ecb6934d3e32939cd515dc6?openPhotoId=4fe9bf0be4b0acc4d93b2a62e adresinden erişildi.

İBB Beyaz Masa (2013, 30 Mart). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://tr.foursquare.com/v/kartalmeydan%C4%B1/4ecb6934d3e32939cd515dc6?openPhotoId=515713cce4b04ba481575c64> adresinden erişildi.

İBB Beyaz Masa (2013, 19 Mayıs). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://tr.foursquare.com/v/kartalmeydan%C4%B1/4ecb6934d3e32939cd515dc6?openPhotoId=5198bb39498e3d8ca9d38ebf> adresinden erişildi.

İBB Beyaz Masa (2013, 4 Haziran). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://tr.foursquare.com/v/kartalmeydan%C4%B1/4ecb6934d3e32939cd515dc6?openPhotoId=51ae35f2498e630ff3b4ae4e> adresinden erişildi.

Kadınlar Kartal'da haykırdı (2020, 28 Haziran). 26 Haziran 2022 tarihinde, <http://www.etha15.com/haberdetay/kadinlar-kartalda-haykirdi-mucadelemizi-de-isyanimizi-da-yukseltecegiz-120871> adresinden erişildi.

Kartal Belediyesi (2015, 30 Haziran). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://kartalblt.tumblr.com/post/122836774540/bu-d%C3%BCnya-yoruldu-muku%C5%9Flar-konsun-diyedir> adresinden erişildi.

Kartal kitap fuarı hakkında bilgiler (2022, 7 Haziran). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://www.kartal24.com/135108-kartal-kitap-fuari> adresinden erişildi.

Kartal Meydanda etkinlik (2017). 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://cadirkirala.net/projeler/kartal-meydanda-etkinlik/> adresinden erişildi.

Kartal'da 19 Mayıs coşkusu (2022, 21 Mayıs). 1 Temmuz 2022 tarihinde, <https://www.yurtgazetesi.com.tr/yerel/kartalda-19-mayis-coskusu-sertab-erener-konseri-ile-taclandi-h201478.html> adresinden erişildi.

Kartal'da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı törenlerle kutlandı (2022, 23 Nisan). *Özgür İstanbul Gazetesi*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://www.ozguristanbul.com.tr/kartalda-23-nisan-ulusal-egemenlik-ve-cocuk-bayrami-torenlerle-kutlandi-51172h.htm> adresinden erişildi.

Kartal'da sarı balonlar, kansere dikkat çekmek için gökyüzüne uçtu (2022,16 Şubat). *Kartal Belediyesi*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://www.kartal.bel.tr/tr/haberler/Habergoster.aspx?id=19764> adresinden erişildi.

Kartal'da Trabzonspor'un şampiyonluk coşkusu tavan yaptı (2022, 23 Mayıs). *Özgür İstanbul Gazetesi*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://www.ozguristanbul.com.tr/kartalda-trabzonsporun-sampiyonluk-coskusu-tavan-yapti-51317h.htm> adresinden erişildi.

Keşan, B. (2021) *Taktiksel kentleşme, çocuk hakları ve katılım*. [PowerPoint slaytı]. 12 Mayıs 2022 tarihinde, <https://docplayer.biz.tr/215428229-Taktiksel-kentlesme-cocuk-haklari-ve-katilim-bahadir-kesan-maltepe-belediyesi-strateji-gelistirme-muduru-mail.html> adresinden erişildi.

Kızılkın, G. ve Başdoğan, S. (2021). Müşterek mekânlarda kendin-yap şehirciliği // Ortak alanlarda kendin yap şehircilik. *Yapı Dergisi* (465), 48-54.

- Kocagöz, U. ve Işıl, Ö. S. (2014). HES karşıtı mücadele ve müşterekler. II. *Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Öğrenci Konferansı* (s. 100-106). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Lak, A. ve Kheibari, Z.S. (2020). Towards a framework for facilitating the implementation of tactical urbanism practices: Assessment criteria in the place-making approach in Iran. *Geoforum*, 115, 54-66.
- Lara-Hernandez, J. A. ve Melis, A. (2018). Understanding the temporary appropriation in relationship to social sustainability. *Sustainable Cities and Society*, 39, 366-374.
- Lydon, M., Bartman, D., Garcia, T., Preston, R. ve Woudstra, R. (2012). Tactical urbanism short-term action, long-term change. *Street Plans Collective. Recuperado* de 10 Aralık 2022 tarihinde, https://issuu.com/streetplanscollaborative/docs/tactical_urbanism_vol_2_final adresinden erişildi.
- Lydon M. ve Garcia A. (2015). *Tactical urbanism: short-term action for long-term change*. Island Press. Center for Resource Economics. Washington, 171-208.
- Löwstett, F.L. (2018). *Enabling temporary use of public space*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTH, School of Architecture and the Built Environment (ABE), Stockholm, 7-54.
- Moreira, S. (2021, 21 Temmuz). Bus terminal and urban renovation in São Luís. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/965411/bus-terminal-of-sao-luis-natureza-urbana> adresinden erişildi.
- Moreira, S. (2022, 14 Ocak). Praça da Árvore Alto Santo Teresinha. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/974989/praca-da-arvore-lazo-arquitetura-e-urbanismo> adresinden erişildi.
- Nendo. (2017, 12 Haziran). Tenri Station Plaza Cofufun. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/873465/tenri-station-plaza-cofufun-nendo> adresinden erişildi.
- Nemeth, J. ve Langhorst, J. (2014). Rethinking urban transformation: Temporary uses for vacant land. *Cities*. 40, 143-150.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. United Kingdom: Press Syndicate of The University of Cambridge.
- Ott, C. (2019, 15 Şubat). Cerro Mirador. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/911317/cerro-mirador-andrea-stanko-wolf-plus-sofia-paz-plus-rolando-gonzalez-vargas> adresinden erişildi.
- Pereira, M. (2021, 22 Ocak). Requalificação Urbana da Lagoa do Tabapuá. *ArchDaily Brasil*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com.br/br/955351/requalificacao-urbana-da-lagoa-do-tabapua-certare-engenharia-e-consultoria> adresinden erişildi.
- Pfeifer, L. (2013). *The planner's guide to tactical urbanism*. Montreal, Canada Page.

- Pintos, P. (2019, 14 Ağustos). Pop-up park. *ArchDaily*.15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/922924/pop-up-park-collectif-parenthese> adresinden erişildi.
- Pintos, P. (2021, 11 Mayıs). Playground MacroLotto Zero Prato. *Archdaily*.15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/961435/playground-macrolotto-zero-prato-ufficio-planificazione-degli-spazi-pubblici-del-comune-di-prato> adresinden erişildi.
- Pintos, P. (2021, 24 Haziran). Railyard Park. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/963882/railyard-park-ross-barney-architects> adresinden erişildi.
- Pintos, P. (2022, 12 Temmuz). Rodda lane intervention. *ArchDaily*. 9 Aralık 2022 tarihinde <https://www.archdaily.com/985166/one-green-mile> adresinden erişildi.
- Purcell, M. (2008). Recapturing democracy: Neoliberalization and the struggle for alternative urban futures. *Recapturing Democracy: Neoliberalization and the Struggle for Alternative Urban Futures*. Routledge.
- PPS-Project for Public Space. (2000). *How To Turn a Place Around: A Handbook of Creating Successful Public Spaces*.
- Seattle Department of transportation (2018). *Bell Street Concept Plan*.
- Silva, P. (2016). Tactical urbanism: towards an evolutionary cities' approach? *Environment and Planning B: Planning and Design*, 43 (6), 1040–1051.
- Simpson, C. (2015). An overview and analysis of tactical urbanism in Los Angeles. *Urban and Environmental Policy Occidental College*. 6-14.
- Smith, M. ve Tejani, S. (2015, Mayıs). Tackling tactical urbanism: Exploring the potential for improved social spaces on campus. *Department of Geography and Planning Graduate Projects*.10 Aralık 2022 tarihinde, <http://hdl.handle.net/1974/13115> adresinden erişildi.
- Stavrides, S. (2015). Common space as threshold space: Urban commoning in struggles to re-appropriate public space. *Footprint*, 9-20.
- Stavrides, S. (2018). *Müşterek mekân, müşterekler olarak şehir*. (C. Saraçoğlu, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık. (Orijinal eserin yayın tarihi 2016).
- Sparks, E. (2019). Tactical urbanism in San Francisco: A critical planning analysis.
- TAK Kondu Kartal Meydanında (2015, 1 Temmuz). *Tasarım Araştırma Katılım*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <http://takortak.org/blog/tak-kondu-kartal-meydaninda/> adresinden erişildi.
- Talen, E. (2014). Do-it-yourself urbanism: A history. *Journal of Planning History*.4 (2),135-148.
- TKP'nin Kartal mitinginde binlerce kişi bir araya geldi (2021,12 Eylül). *SOL Gazetesi*. 26 Haziran 2022 tarihinde, <https://haber.sol.org.tr/haber/tkpnin-kartal-mitinginde-binlerce-kisi-bir-araya-geldi-simdi-sosyalizm-zamani-313481> adresinden erişildi.
- UNFPA-United Nations Population Fund. (2019). State of World Population 2019.
- Urbanus. (2010, 29 Mart). Jade Bamboo Culture Plaza. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/53963/jade-bamboo-culture-plaza-urbanus> adresinden erişildi.

- Venugopal, V. (2020). Commoning practices - Towards becoming 'in common'. *Dakshin Vakfi*, 1-12.
- Wong, J. (2018, 4 Nisan) Urban Bloom. *ArchDaily*. 15 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.archdaily.com/891819/urban-bloom-aim-architecture-plus-urban-matters> adresinden erişildi.